

**Nelegálne zamestnávanie štátnych príslušníkov tretích
krajín: situačná analýza za roky 2017 – 2022
– príspevok SR**

Štúdia EMN – dotazníková forma
december 2023

MINISTERSTVO
VNÚTRA
SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Financované
Európskou úniou

EMN
European Migration Network
Európska migračná sieť

Štúdiá bola spracovaná ako súčasť činností Európskej migračnej siete (European Migration Network – EMN), ktorá poskytuje aktuálne, objektívne, spoľahlivé a porovnateľné informácie o migrácii a azyle na podporu tvorby politik EÚ a jej členských štátov. Činnosť EMN financuje Európska únia (EÚ) a Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky (MV SR).

Aktivity EMN sú zamerané na témy súvisiace s migráciou štátnych príslušníkov tretích krajín. Realizujú sa prostredníctvom národných kontaktných bodov v členských štátoch EMN (členské štáty EÚ okrem Dánska) a v pozorovateľských štátoch (Nórsko, Gruzínsko, Moldavsko, Ukrajina, Čierna Hora, Arménsko, Srbsko), v koordinácii s Európskou komisiou (EK), konkrétne Generálnym riaditeľstvom EK pre migráciu a vnútorné záležitosti.

Túto štúdiu zostavila Medzinárodná organizácia pre migráciu (IOM) Bratislava, ktorá je koordinátorom Národného kontaktného bodu EMN v Slovenskej republike (SR). Národný kontaktný bod EMN v SR tvorí Ministerstvo vnútra SR (Úrad hraničnej a cudzineckej polície Prezídia Policajného zboru, migračný úrad, odbor zahraničných vecí a európskych záležitostí kancelárie ministra vnútra SR), Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR (Odbor medzinárodných vzťahov a európskych záležitostí), Štatistický úrad SR (Sekcia sociálnych štatistík a demografie) a IOM.

Táto štúdiá – v dotazníkovej forme – bola vypracovaná s finančnou podporou Európskej únie. Názory uvedené v štúdiu nemožno pokladať za oficiálne stanovisko Európskej únie. Rovnako nemusia predstavovať názory vlády Slovenskej republiky alebo IOM.

Spracoval: Kamil Košík

Otázky špecifikácie štúdie sú neoficiálnym prekladom z anglického jazyka.

Národný kontaktný bod Európskej migračnej siete v Slovenskej republike
Medzinárodná organizácia pre migráciu (IOM) – Úrad v SR

Adresa: Grösslingová 35, 811 09 Bratislava

E-mail: ncpslovakia@iom.int

Tel.: +421 2 52 62 33 35

Web: www.emn.sk, www.ec.europa.eu/emn

Predslov

Cieľom štúdie je poskytnúť popisný prehľad o situácii nelegálneho zamestnávania v EÚ, ako aj v niektorých pozorovateľských krajinách EMN. Národným politikom a tvorcom politiky EÚ umožní lepšie porozumieť prístupom, ktoré prijali členské a pozorovateľské krajiny EMN, týkajúcich sa rôznych aspektov nelegálneho zamestnávania štátnych príslušníkov tretích krajín. Okrem toho štúdia poskytuje pohľad na rozsah nelegálneho zamestnávania štátnych príslušníkov tretích krajín v EÚ a sektory, ktorých sa to týka. Štúdia sumarizuje, akým spôsobom je táto problematika legislatívne, inštitucionálne a metodicky zakotvená a riešená, aké nástroje sú využívané na jej zamedzovanie a kde možno pozorovať priestor na zlepšenie do budúcnosti, ale aj existujúcu osvedčenú prax, resp. pozitívne skúsenosti, ktoré možno odovzdať ďalej.

Metodologicky je štúdia vypracovaná na základe analýzy a zosumarizovania dostupnej legislatívy, štatistických údajov a informácií obsiahnutých v informatívnych dokumentoch, ako aj analýzy ďalších strategických dokumentov, dostupnej literatúry, vlastných poznatkov autora štúdie a informácií získaných dopytovaním zástupcov relevantných inštitúcií (Národný inšpektorát práce). Informácie uvedené v štúdii vychádzajú tiež z výsledkov kontrolnej činnosti realizovanej v sledovanom období inšpektorátmi práce, Ústredím práce, sociálnych vecí a rodiny a úradmi práce, sociálnych vecí a rodiny. Správa obsahuje aj informácie od orgánov štátnej správy, ktoré pri výkone kontroly nelegálneho zamestnávania spolupracujú s kontrolnými orgánmi, a to Úradom hraničnej a cudzineckej polície Prezídia Policajného zboru a krajskými riaditeľstvami Policajného zboru. Štúdia nadväzuje aj na predchádzajúce výstupy Európskej migračnej siete (EMN) na túto tému¹.

V štúdii sa používa výraz *zamedzovanie nelegálnej práce a nelegálneho zamestnávania*, ktorý je synonymom slovík *potláčanie* a *potieranie*, ktoré sú bežne používané v legislatívnych a strategických dokumentoch SR, ako aj v ročenkách a iných výstupoch štátnej správy na danú tému.

Na základe dotazníkovej formy štúdií z členských a pozorovateľských štátov EMN vypracováva EK súhrnnú správu so zhrnutím hlavných zistení. Dotazníková forma štúdie za SR, ako aj súhrnná správa sú dostupné na webovej stránke slovenského Národného kontaktného bodu EMN www.emn.sk.

¹ Predovšetkým na štúdiu EMN Nelegálne zamestnávanie štátnych príslušníkov tretích krajín (2017). Dostupné na https://home-affairs.ec.europa.eu/system/files/2020-09/00_eu_illegal_employment_synthesis_report_final_en_0.pdf (citované 8. 12. 2023).

Zoznam skratiek

AP MP MPSVR SR – Akčný plán migračnej politiky v podmienkach Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky
BOZP – bezpečnosť a ochrana zdravia pri práci
EK – Európska komisia
ELA – Európsky orgán práce (European Labour Authority)
EMN – Európska migračná sieť (European Migration Network)
ES – Európske spoločenstvo
EUR – euro, eur
EÚ – Európska únia
IOM – Medzinárodná organizácia pre migráciu (International Organization for Migration)
IP – inšpektorát (y) práce
MIC IOM – Migračné informačné centrum IOM
MPSVR SR – Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky
MÚ MV SR – Migračný úrad Ministerstva vnútra Slovenskej republiky
MV SR – Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky
NIP – Národný inšpektorát práce
PZ SR – Policajný zbor Slovenskej republiky
SR – Slovenská republika
ŠPTK – štátny príslušník tretej krajiny/štátni príslušníci tretích krajín
ÚHCP P PZ – Úrad hraničnej a cudzineckej polície Prezídia Policajného zboru
ÚPSVR – Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny
úrad(y) práce – úrad(y) práce, sociálnych vecí a rodiny
Z. z. – Zbierka zákonov

Zhrnutie

Štúdia Európskej migračnej siete (EMN) „Nelegálne zamestnávanie štátnych príslušníkov tretích krajín: situačná analýza za roky 2017 – 2022“ (Illegal Employment of Third-Country Nationals: 2017-2022 Situation Analysis) bola vybraná na vypracovanie Riadiacim výborom EMN v rámci pracovného programu na rok 2023. Štúdia je za každý zúčastnený členský a pozorovateľský štát EMN vypracovaná na základe spoločnej špecifikácie – otázok uvedených v ďalšej časti textu. Z národných štúdií Európska komisia vypracuje spoločnú súhrnnú správu s hlavnými zisteniami.

Jednotlivé kapitoly nižšie berú špecificky do úvahy situáciu ukrajinských utečencov v krajine od začiatku vojny na Ukrajine.

Prvá kapitola sa zaoberá základnou analýzou rozsahu, ale aj politik a strategických dokumentov venujúcich sa problematike nelegálneho zamestnávania štátnych príslušníkov tretích krajín v Slovenskej republike v období rokov 2017 – 2022 (s výhľadom do roku 2023). Táto kapitola tiež venuje pozornosť tomu, aké legislatívne zmeny boli prijaté v tejto súvislosti v tomto rozhodujúcom období.

Problematika nelegálneho zamestnávania štátnych príslušníkov tretích krajín prešla v období od roku 2017 do roku 2022 určitým vývojom. Roky 2017 – 2018 boli poznamenané výrazným nárastom identifikovaných prípadov porušení zákazu nelegálneho zamestnávania štátnych príslušníkov tretích krajín, čo bolo reflektované aj v intenzívnejšej verejnej debate týkajúcej sa tohto problému.

Ďalej je potrebné dodať, že nelegálne zamestnávanie sa stalo predmetom viacerých strategických dokumentov v Slovenskej republike, ako napríklad Migračná politika Slovenskej republiky s výhľadom do roku 2020, Migračná politika Slovenskej republiky s výhľadom do roku 2025, Národná stratégia zamestnanosti Slovenskej republiky do roku 2020 a podobne.

Z hľadiska legislatívnych zmien týkajúcich sa danej problematiky boli prijaté najmä zmeny súvisiace s postavením štátnych príslušníkov tretích krajín počas mimoriadnych situácií spôsobených šírením ochorenia COVID-19 a v súvislosti s hromadným prílevom cudzincov na územie Slovenskej republiky spôsobeným ozbrojeným konfliktom na území Ukrajiny.

Nielen tieto legislatívne zmeny súvisiace s pandémiou COVID-19, legalizujúce v určitých prípadoch pobyt a výkon práce štátnych príslušníkov tretích krajín na území Slovenskej republiky, ale aj jej priamy vplyv na činnosť príslušných kontrolných orgánov v danom období, a to najmä v pokračujúcom obmedzenom počte uskutočnených výkonov kontroly dodržiavania zákazu nelegálneho zamestnávania s najväčšou pravdepodobnosťou zapríčinili, že obdobie rokov 2021 – 2022 bolo poznamenané výraznejším poklesom prípadov porušení zákazu nelegálneho zamestnávania štátnych príslušníkov tretích krajín.

Obsahom druhej kapitoly je zhrnutie opatrení majúci preventívny charakter, ktoré majú za cieľ predchádzať nelegálnemu zamestnávaniu štátnych príslušníkov tretích krajín, ako aj analyzovať, akým spôsobom sú v tejto súvislosti hodnotené riziká.

Z kontrolných zistení relevantných slovenských orgánov vyplýva, že za najrizikovejšie odvetvia ekonomických činností možno za celé obdobie rokov 2017 – 2022 vyhodnotiť odvetvie priemyselnej výroby, odvetvie administratívnych a podporných služieb a odvetvie stavebníctva. Ako rizikové sa vyhodnocujú najmä na základe posúdenia percentuálneho podielu odhalených porušení zákazu nelegálneho zamestnávania na počte kontrolovaných fyzických osôb v príslušnom odvetví.

Analýzou rizík bolo tiež identifikované, že porušenie zákazu nelegálneho zamestnávania sa v rozhodujúcom období vyskytovalo najviac u malých zamestnávateľov, tzv. mikropodnikov, s počtom zamestnancov od 1 do 9 osôb. Z hľadiska právnej formy možno za najviac rizikové označiť spoločnosti s ručením obmedzeným a podnikanie samostatne zárobkovo činných osôb.

V tejto súvislosti boli v SR implementované viaceré preventívne nástroje či už zamerané na zamestnávateľov, alebo zamestnancov. Príkladom je informačná kampaň zameraná na zamestnávateľov a zamestnancov predstavená v roku 2020, informačná podpora poskytovaná zamestnancom aj zamestnávateľom, ako aj spolupráca s odborovým orgánom. Osobitné informačné nástroje boli pripravené aj v súvislosti s hromadným prílevom cudzincov na územie Slovenskej republiky spôsobeným ozbrojeným konfliktom na území Ukrajiny.

Tretia kapitola venuje hlavnú pozornosť tomu, aké opatrenia sú zamerané na riešenie uvedenej problematiky a ktoré inštitúcie a akým spôsobom v tejto súvislosti navzájom spolupracujú.

V období rokov 2017 až 2022 nedošlo k zásadnej zmene v činnosti kontrolných orgánov vo vzťahu ku kontrolám porušovania zákazu nelegálneho zamestnávania štátnych príslušníkov tretích krajín. Jedným z dôvodov môže byť aj skutočnosť, že z výsledkov kontrol v danej oblasti, ktoré Slovenská republika

každoročne predkladá na základe smernice 2009/52/EC, vyplýva výrazne vysoký podiel každoročne skontrolovaných zamestnávateľov. Výraznejšiu zmenu v tejto oblasti predstavuje zmena súvisiaca so stratou kompetencií ÚPSVR a úradov práce vykonávať kontrolu porušovania zákazu nelegálneho zamestnávania s účinnosťou od 1. januára 2023.

Medzi základné osvedčené nástroje používané kontrolnými orgánmi patrili výkony plánovaných celoslovenských a krajských úloh, mimoriadne (celoslovenské) úlohy, prešetrovanie podaní právnických a fyzických osôb, následné kontroly plnenia nariadených opatrení kontrolnými orgánmi, vyšetrovanie udalostí (pracovných úrazov a chorôb z povolania) a spolupráce s inými orgánmi.

Spolupráca kontrolných orgánov IP (Inšpektorátu práce), ÚPSVR a úradov práce sa realizovala na základe zákona, ako aj na základe vzájomných dohôd, ktoré boli uzatvorené aj s inými relevantnými inštitúciami, napríklad s Policajným zborom a so Sociálnou poisťovňou.

Záver kapitoly opisuje problematické aspekty identifikácie prípadov nelegálneho zamestnávania v skúmanom období, ale aj prípady dobrej praxe. Za problematické možno považovať jazykovú bariéru pri komunikácii s nelegálne zamestnávanými osobami, vytváranie neprehľadných dodávateľsko-odberateľských reťazí subjektov, činnosť schránkových firiem, ale aj nedostatočné kapacity kontrolných orgánov.

Na druhej strane za pozitívny príklad možno považovať pomerne prepracovanú spoluprácu kontrolných orgánov s inými relevantnými inštitúciami, napríklad s Úradom hraničnej a cudzineckej polície alebo so Sociálnou poisťovňou.

Štvrtá kapitola sa venuje tomu, aké nástroje donútenia sú využívané zo strany kontrolných orgánov, najmä tomu, aké sú jednotlivé druhy sankcií pre zamestnávateľov zamestnávajúcich štátnych príslušníkov tretích krajín. Slovenská republika využíva komplexný systém sankcií pre zamestnávateľov, ktorí porušujú zákaz nelegálneho zamestnávania, pričom ide o systém postavený na peňažných, nepeňažných, ako aj trestných sankciách. V tomto systéme nedošlo v období rokov 2017 až 2022 k zásadným zmenám. Táto kapitola ďalej opisuje nevýhody existujúcich sankčných nástrojov, ale aj príklady dobrej praxe. Medzi nevýhody patrí najmä otázka vymáhania sankcií od subjektov usadených mimo územia SR. Príkladom dobrej praxe je najmä existencia a vedenie centrálného verejného zoznamu subjektov, ktoré sa dopustili porušenia zákazu nelegálneho zamestnávania. Táto informácia je tak dostupná nielen príslušným štátnym orgánom, ale aj verejnosti.

Piata kapitola sumarizuje postavenie a dôsledky pre zamestnancov, štátnych príslušníkov tretích krajín, ktorí sú nelegálne zamestnávaní, pričom rozlišuje tri kategórie zamestnancov (s povolením na pobyt a povolením na prácu, s povolením na pobyt a bez povolenia na prácu a bez povolenia na pobyt a bez povolenia na prácu). Všetci nelegálne zamestnaní štátni príslušníci tretích krajín sa vystavujú riziku sankcií, ako aj vyhostenia zo strany príslušných orgánov. Ďalej sa predmetná kapitola zaoberá možnosťami a spôsobmi, akými môžu tieto osoby brániť svoje práva. Najmä v prípade nelegálne zamestnaných štátnych príslušníkov tretích krajín, ktorí sa na území SR zdržiavajú nelegálne, je legislatívne zakotvená povinnosť inšpektorátov práce ich informovať o práve podať podnet. V ich prípade sa taktiež uplatní inštitút tzv. dodatočných platieb, ktorý bol v Slovenskej republike zakotvený na základe požiadaviek vyplývajúcich z čl. 6 smernice 2009/52/ES. Štandardnou možnosťou pre štátnych príslušníkov tretích krajín je tiež možnosť uplatniť svoje práva súdnou cestou, s právom nechať sa zastúpiť právnickou osobou, ktorej cieľom činnosti alebo predmetom činnosti je ochrana práv a záujmov štátnych príslušníkov tretích krajín.

KAPITOLA 1: ZMENY NÁRODNÉHO PRÁVNEHO RÁMCA A POLITÍK TÝKAJÚCE SA NELEGÁLNEHO ZAMESTNÁVANIA V ČLENSKEJ ALEBO POZOROVATEĽSKEJ KRAJINE EMN²

1. Je prevencia nelegálneho zamestnávania štátnych príslušníkov tretích krajín národnou prioritou vo vašej členskej alebo pozorovateľskej krajine EMN?³

Áno. Prioritou v SR je boj proti nelegálnemu zamestnávaniu ako komplexnému problému, ktorý sa týka nielen štátnych príslušníkov tretích krajín, ale aj iných skupín obyvateľstva, pričom v podmienkach SR sú to tiež slovenskí štátni občania.

Boj proti nelegálnemu zamestnávaniu je súčasťou viacerých strategických dokumentov v Slovenskej republike. Osobitne sa otázkou nelegálneho zamestnávania štátnych príslušníkov tretích krajín zaoberá strategický dokument Migračná politika Slovenskej republiky s výhľadom do roku 2025. Tento dokument je základným dokumentom a východiskom pre budovanie modernej, komplexnej a účinnej politiky vlády SR vo všetkých oblastiach migrácie.

Migračná politika Slovenskej republiky s výhľadom do roku 2025 bola rozpracovaná do akčných plánov, pričom rozpracovanie Akčného plánu migračnej politiky v podmienkach Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky s výhľadom do roku 2025 (ďalej „AP MP MPSVR SR“) zakotvilo aj úlohy spočívajúce v:

- preventívnom pôsobení v oblasti porušovania zákazu nelegálneho zamestnávania cudzincov prostredníctvom zvyšovania povedomia o tomto fenoméne (ako aj o prevádzach a obchodovaní s ľuďmi), realizácia informačných kampaní zameraných na vybrané sektory a kategórie cudzincov,
- pokračovaní v spolupráci Národného inšpektorátu práce a inšpektorátov práce s príslušnými zložkami Policajného zboru, predovšetkým s Úradom hraničnej a cudzineckej polície a úradmi práce, sociálnych vecí a rodiny, resp. Ústredím práce, sociálnych vecí a rodiny,
- preventívnom vykonávaní kontrol dodržiavania zákazu nelegálneho zamestnávania migrantov, s osobitným zameraním na zamedzenie ich nelegálneho pobytu za účelom zamestnania.

Návrh AP MP MPSVR SR bol predložený na základe uznesenia vlády Slovenskej republiky č. 496 z 8. septembra 2021 k Migračnej politike Slovenskej republiky s výhľadom do roku 2025.

2. Prebieha alebo prebehla nejaká nedávna verejná diskusia a/alebo diskusia o politikách (od roku 2017) o nelegálnom zamestnávaní štátnych príslušníkov tretích krajín vo vašej krajine (t. j. v parlamente, médiách a pod.)?

Áno. V tejto súvislosti je najprv potrebné poukázať na to, že z hľadiska počtov predstavoval počet nelegálne zamestnávaných štátnych príslušníkov tretích krajín v roku 2017 celkovo až 1 170 osôb (takmer 34,6 % podiel na celkovom počte nelegálne zamestnávaných osôb). V prípade štátnych príslušníkov tretích krajín išlo najčastejšie o štátnych príslušníkov Ukrajiny a Srbska.

Podobne vysoké počty nelegálne zamestnávaných cudzincov možno pozorovať aj v roku 2018 (podiel prípadov nelegálneho zamestnávania cudzincov, najmä štátnych príslušníkov tretích krajín pochádzajúcich zo Srbska a z Ukrajiny, tvoril v konečnom súčte 43 % všetkých nelegálne zamestnávaných osôb).

Došlo tak k výraznej zmene v situácii nelegálneho zamestnávania štátnych príslušníkov tretích krajín oproti situácii v predchádzajúcom období. V rokoch 2017 a 2018 sa výrazne vyšší počet nelegálne zamestnávaných štátnych príslušníkov tretích krajín a jednotlivé prípady s tým súvisiace stali predmetom diskusií verejnosti a rovnako tiež sa tieto prípady objavovali v médiách.⁴

² Od vydania štúdie EMN Nelegálne zamestnávanie štátnych príslušníkov tretích krajín (2017). Dostupné na https://home-affairs.ec.europa.eu/system/files/2020-09/00_eu_illegal_employment_synthesis_report_final_en_0.pdf (citované 8. 3. 2023).

³ Ďalej len, „vašej krajine“.

⁴ Zdroj: <https://spravy.pravda.sk/svet/clanok/468059-v-ziari-nad-hronom-nelegalne-zamestnavali-piatich-srbov-vyhostili-ich/> (citované 2. 11. 2023).

Zdroj: <https://mynitra.sme.sk/c/22210992/obvinili-skupinu-co-nelegalne-zamestnavala-cudzincov.html> (citované 2. 11. 2023).

Zdroj: <https://www.noviny.sk/krimi/357538-nelegalne-zamestnanych-pribuda-prichadzaju-najma-zo-srbska-a-ukrajiny> (citované 2. 11. 2023).

Od roku 2017 a roku 2018 (keď počet nelegálne zamestnávaných cudzincov na území Slovenskej republiky dosahoval vrchol)⁵ až do roku 2022 celkový počet nelegálne zamestnávaných cudzincov, najmä štátnych príslušníkov tretích krajín, výrazne poklesol.

Napríklad v roku 2021 predstavoval počet nelegálne zamestnávaných cudzincov 416 osôb, z toho 356 štátnych príslušníkov tretích krajín, čo predstavovalo 23,6 % podiel na celkovom počte nelegálne zamestnávaných osôb.

V roku 2022 predstavoval počet nelegálne zamestnávaných cudzincov 387 osôb, z toho 295 štátnych príslušníkov tretích krajín, čo predstavovalo 21 % podiel na celkovom počte nelegálne zamestnávaných osôb. Aj v roku 2022, tak ako za celé sledované obdobie rokov 2017 až 2022 tvorili najpočetnejšiu skupinu nelegálne zamestnávaných osôb štátnych príslušníkov tretích krajín štátni príslušníci Ukrajiny a Srbska.

Od roku 2022 sa pozornosť verejnosti upriamila na zvýšený prílev štátnych príslušníkov Ukrajiny spôsobený ozbrojeným konfliktom na území Ukrajiny a s tým spojenou utečeneckou krízou. Konkrétne prípady nelegálne zamestnávaných štátnych príslušníkov Ukrajiny sa sporadicky objavovali aj v médiách⁶, avšak z výsledkov⁷ kontrolnej činnosti orgánov inšpekcie práce nevyplýva, že by išlo o problém, ktorý by dosahoval väčšiu intenzitu. Na druhej strane boli v prípade tejto skupiny osôb identifikované prípady porušovania niektorých ustanovení Zákonníka práce. Išlo napríklad o nedostatky súvisiace s náležitosťami pracovných zmlúv, nedostatky súvisiace s dohodami o prácach vykonávaných mimo pracovného pomeru, vedením evidencií pracovného času a nedostatky v súvislosti s minimálnymi mzdovými nárokmi.

3. Aké sú hlavné zmeny: a) legislatívy, b) politiky a c) praxe od roku 2017, týkajúce sa nelegálneho zamestnávania štátnych príslušníkov tretích krajín vo vašej krajine?

- a) Z hľadiska legislatívnych zmien možno poukázať na dôležitú zmenu v oblasti vyhľadávania a zamedzovania nelegálnej práce a nelegálneho zamestnávania, ktorá sa uskutočnila v roku 2018. Touto zmenou bola zmena zákona č. 82/2005 Z. z. o nelegálnej práci a nelegálnom zamestnávaní a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej „zákon o nelegálnej práci“) účinná od 1. januára 2018, ktorou došlo k zmierneniu skutkovej podstaty nelegálneho zamestnávania spočívajúcej v oneskorenom prihlásení zamestnancov do registra poistencov a sporiteľov starobného dôchodkového sporenia Sociálnej poisťovne.

S účinnosťou od 1. januára 2018 sa za nelegálne zamestnávanie v tejto súvislosti považuje využívanie závislej práce zamestnancov, ktorí majú založený pracovnoprávny vzťah alebo štátnozamestnanecký pomer podľa osobitného predpisu a nie sú prihlásení do registra poistencov a sporiteľov starobného dôchodkového sporenia do siedmich dní od uplynutia lehoty podľa osobitného predpisu, t. j. v lehote do siedmich dní od začatia vykonávania práce, najneskôr však do začatia kontroly nelegálnej práce a nelegálneho zamestnávania, ak sa kontrola začala do siedmich dní od uplynutia lehoty podľa osobitného predpisu na prihlásenie do tohto registra.

Za nelegálne zamestnávanie sa teda už nepovažuje situácia, keď zamestnávateľ prihlási svojho zamestnanca najneskôr do siedmich dní od začatia vykonávania práce, pokiaľ sa u neho v tejto lehote neuskutoční kontrola dodržiavania zákazu nelegálneho zamestnávania zo strany kontrolných orgánov.

Z hľadiska legálnosti zamestnávania štátnych príslušníkov tretích krajín priniesla podstatné zmeny novela zákona č. 5/2004 Z. z. o službách zamestnanosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej „zákon o službách zamestnanosti“) a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov účinná od 1. januára 2019.

V tejto súvislosti sa naplnili predpoklady o poklese počtu nelegálne zamestnávaných štátnych príslušníkov tretích krajín, kde prijatím legislatívnych opatrení účinných od 1. januára 2019 bolo pozitívne ovplyvnené ich legálne zamestnávanie, a to zjednodušením zamestnávania v tzv. nedostatkových profesiách v okresoch s evidovanou nezamestnanosťou pod 5 %, ako aj rozšírenie

⁵ Zdroj: NIP, Informatívne správy o vyhľadávaní a potieraní nelegálnej práce a nelegálneho zamestnávania za roky 2017 – 2022.

⁶ Zdroj: <https://www.tyzen.sk/spolocnost/84316/podfuk-s-ukrajincom-si-nikto-normalny-neriskne/> (citované 2. 11. 2023).

⁷ Uvedený záver vyplýva z kontrolnej činnosti orgánov inšpekcie práce. Inšpektoráty práce v tejto súvislosti napríklad realizovali v roku 2022 celkovo 2 mimoriadne celoslovenské úlohy zamerané na prípady nelegálneho zamestnávania štátnych príslušníkov tretích krajín v súvislosti s ich hromadným prílevom na územie Slovenskej republiky spôsobeným ozbrojeným konfliktom na území Ukrajiny. Prvá mimoriadna úloha sa na uvedené prípady zameriavala v mesiaci apríl 2022 a druhá bola realizovaná v mesiaci október 2022. Z výsledkov oboch úloh vyplýva nízky počet odhalených prípadov nelegálneho zamestnávania u tejto skupiny osôb. Úloha realizovaná v mesiaci október 2022 identifikovala u tejto skupiny osôb viaceré porušenia Zákonníka práce. Zdroj: Rozhovor s JUDr. Luciou Sabovou Dankovou, riaditeľkou odboru pracovnoprávných vzťahov, Národný inšpektorát práce, Košice, 2. 11. 2023.

možností vstupu štátnych príslušníkov tretích krajín na trh práce cez agentúry dočasného zamestnávania v prípade zamestnaní s nedostatkom pracovnej sily, skrátenie lehôt pre posudzovanie žiadosti o udelenie prechodného pobytu na účel zamestnania z 90 na 30 dní v prípade zamestnaní s nedostatkom pracovnej sily, ako aj odstránenie posudzovania zamestnávateľa z hľadiska uloženia pokuty inšpektorátom práce za porušenie pracovných podmienok.

Ďalej možno z hľadiska nových legislatívnych zmien poukázať na zmeny súvisiace s legalizáciou pobytu štátnych príslušníkov tretích krajín počas krízovej situácie spôsobenej ochorením COVID-19. Týka sa to napríklad prípadov predlžovania platnosti prechodného pobytu, trvalého pobytu alebo tolerovaného pobytu, ktorý by inak uplynul počas mimoriadnej situácie, núdzového stavu alebo výnimočného stavu vyhláseného v súvislosti s ochorením COVID-19, prípadov oprávnenia štátneho príslušníka, ktorý legálne vstúpil na územie Slovenskej republiky a nemá udelený pobyt podľa zákona č. 404/2011 Z. z. o pobyte cudzincov a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej „zákon o pobyte cudzincov“) zdržiavať sa na území Slovenskej republiky až do uplynutia jedného mesiaca od odvolania krízovej situácie a prípadov predĺženia lehôt súvisiacich s pominutím účelu, na ktorý bol štátnemu príslušníkovi tretej krajiny udelený prechodný pobyt.

Významný vplyv na odhaľovanie nelegálneho zamestnávania mala v roku 2022 mimoriadna situácia spojená s hromadným prílevom štátnych príslušníkov tretích krajín na územie Slovenskej republiky spôsobeným ozbrojeným konfliktom na území Ukrajiny. Táto situácia mala celospoločenský dosah a nepochybne vplývala aj na činnosť príslušných kontrolných orgánov v danom období, a to najmä v nízkom počte štátnych príslušníkov tretích krajín, vo vzťahu ku ktorým došlo k porušovaniu zákazu nelegálneho zamestnávania, najmä nelegálneho zamestnávania spočívajúceho v absentujúcom právnom statuse, ktorý by štátnych príslušníkov tretej krajiny oprávňoval vykonávať na území Slovenskej republiky prácu. Uvedené bolo nerozlučne spojené s poskytovaním tzv. dočasného útočiska, o ktorom rozhodla vláda Slovenskej republiky v zmysle uznesenia č. 144 z 28. februára 2022 k návrhu na vyhlásenie poskytovania dočasného útočiska podľa § 29 ods. 2 zákona č. 480/2002 Z. z. o azyle a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej „zákon o azyle“) štátnym občanom Ukrajiny a ich rodinným príslušníkom.

Z hľadiska vplyvov na problematiku nelegálnej práce a nelegálneho zamestnávania možno poukázať aj na legislatívne zmeny uskutočnené v roku 2022, ktoré mali vplyv na počet odhalených prípadov nelegálneho zamestnávania štátnych príslušníkov tretích krajín. Za také možno považovať napríklad zmenu zákona o pobyte cudzincov súvisiacu s platnosťou prechodného pobytu, trvalého pobytu alebo tolerovaného pobytu, ktorá by inak uplynula počas mimoriadnej situácie vyhlásenej v súvislosti s hromadným prílevom cudzincov na územie Slovenskej republiky spôsobeným ozbrojeným konfliktom na území Ukrajiny, ktorá sa predlžuje až do uplynutia dvoch mesiacov od odvolania mimoriadnej situácie.

Obdobne možno v súvislosti s vyššie uvedenou situáciou poukázať aj na legislatívnu zmenu zákona o službách zamestnanosti, najmä zmenu spočívajúcu v predlžovaní platnosti potvrdenia o možnosti obsadenia voľného pracovného miesta, ktoré zodpovedá vysokokvalifikovanému zamestnaniu, potvrdenia o možnosti obsadenia voľného pracovného miesta a povolenia na zamestnanie, ktoré by inak uplynulo počas mimoriadnej situácie vyhlásenej v súvislosti s hromadným prílevom cudzincov na územie Slovenskej republiky spôsobeným ozbrojeným konfliktom na území Ukrajiny do uplynutia dvoch mesiacov odo dňa odvolania mimoriadnej situácie v súvislosti s konfliktom na Ukrajine. K zmene v tejto súvislosti došlo aj v ustanovení § 54f zákona o azyle, keď žiadateľ, ktorý je štátnym občanom Ukrajiny alebo rodinným príslušníkom štátneho občana Ukrajiny, môže počas trvania mimoriadnej situácie vyhlásenej v súvislosti s hromadným prílevom cudzincov na územie Slovenskej republiky spôsobeným ozbrojeným konfliktom na území Ukrajiny vstupovať do pracovnoprávneho vzťahu aj pred uplynutím deviatich mesiacov od začatia konania o udelenie azylu. Za rodinného príslušníka štátneho občana Ukrajiny sa na účely prvej vety považuje manžel štátneho občana Ukrajiny a rodič maloletého dieťaťa, ktoré je štátnym občanom Ukrajiny.

- b) Boj proti nelegálnemu zamestnávaniu sa v období od roku 2017 stal súčasťou viacerých strategických dokumentov Slovenskej republiky. Osobitne sa otázkou nelegálneho zamestnávania štátnych príslušníkov tretích krajín zaoberal strategický dokument Migračná politika Slovenskej republiky s výhľadom do roku 2020. Tento dokument nastavil základné ciele, piliere a opatrenia Slovenska v oblasti migrácie a rozpracoval rôzne opatrenia v oblasti legálnej migrácie, integrácie, emigrácie kvalifikovanej pracovnej sily, nelegálnej migrácie, návratov a boja proti obchodovaniu s ľuďmi, ochrany hraníc, medzinárodnej ochrany, migrácie a rozvoja a inštitucionálneho zabezpečenia témy.

Následne bol prijatý dokument Migračná politika Slovenskej republiky s výhľadom do roku 2025, ktorý je základným dokumentom a východiskom pre budovanie modernej, komplexnej a účinnej

politiky vlády SR vo všetkých oblastiach migrácie. Návrh AP MP MPSVR SR s výhľadom do roku 2025 bol predložený na základe uznesenia vlády Slovenskej republiky č. 496 z 8. septembra 2021 k Migračnej politike Slovenskej republiky s výhľadom do roku 2025.

AP MP MPSVR SR s výhľadom do roku 2025 bol rozpracovaný do akčných plánov, pričom jeho rozpracovanie v podmienkach Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny SR zakotvilo aj úlohy spočívajúce v:

- preventívnom pôsobení v oblasti porušovania zákazu nelegálneho zamestnávania cudzincov prostredníctvom zvyšovania povedomia o tomto fenoméne (ako aj o prevádzkačstve a obchodovaní s ľuďmi), realizácii informačných kampaní zameraných na vybrané sektory a kategórie cudzincov,
- pokračovaní v spolupráci Národného inšpektorátu práce a inšpektorátov práce s príslušnými zložkami Policajného zboru, predovšetkým s Úradom hraničnej a cudzineckej polície a úradmi práce, sociálnych vecí a rodiny, resp. Ústredím práce, sociálnych vecí a rodiny,
- preventívnom vykonávaní kontrol dodržiavania zákazu nelegálneho zamestnávania migrantov, s osobitným zameraním na zamedzenie ich nelegálneho pobytu za účelom zamestnania.

Nemožno opomenúť ani strategický dokument Stratégia pracovnej mobility cudzincov v Slovenskej republike do roku 2020, ktorá mala za cieľ vytvorenie prvého strategického dokumentu Slovenskej republiky v oblasti regulovanej pracovnej mobility cudzincov na trh práce v Slovenskej republike. Tento dokument tiež identifikuje problematiku nelegálneho zamestnávania ako zásadnú aj vo vzťahu k štátnym príslušníkom tretích krajín.

Ďalším strategickým dokumentom, ktorý možno uviesť, je Národná stratégia zamestnanosti Slovenskej republiky do roku 2020. Zaoberala sa dosiahnutím cieľa, ktorý bol stanovený ako dosiahnutie 75 % miery zamestnanosti obyvateľov vo veku 20 – 64 rokov. Za týmto účelom boli prijaté úlohy napr. v oblasti presadzovania koncepcie sociálnej ekonomiky, najmä vo vzťahu k zamestnávaniu znevýhodnených skupín uchádzačov o zamestnanie. Pozornosť bola venovaná zlepšovaniu pracovných podmienok, ochrane práce a kultúre práce, a to aj prostredníctvom znižovania miery nelegálneho zamestnávania. Úlohy vyplývajúce zo stratégie mali zabezpečiť účinné riešenie dlhodobej nezamestnanosti, posilniť verejné služby zamestnanosti, zvýšiť kvalifikáciu pracovnej sily a nadrezortne koordinovať politiku zamestnanosti. Priebeh rokov 2017 až 2022 bol poznamenaný bezprecedentnými celospoločenskými zmenami, na ktoré nadväzovali aj zmeny legislatívne, ktoré sa dotkli aj oblasti nelegálneho zamestnávania štátnych príslušníkov tretích krajín.

Situáciu na trhu práce v neskorších rokoch (od roku 2020) značne ovplyvnili mimoriadne situácie, či už situácia, spočívajúca v šírení ochorenia COVID-19, prípadne mimoriadna situácia spojená s ozbrojeným konfliktom na území Ukrajiny.

Na zraniteľné skupiny osôb, ktoré sa stávajú bodom záujmu pre pracovné vykorisťovanie, nútenú prácu, sexuálne vykorisťovanie, pamätá Národný program boja proti obchodovaniu s ľuďmi na roky 2019 – 2023. Jeho cieľom je komplexný a účinný boj proti obchodovaniu s ľuďmi a vytváranie podmienok pre poskytovanie podpory a pomoci obetiam vrátane zabezpečenia ich ochrany, ochrany ich ľudských práv, slobôd a dôstojnosti. Samotný program obsahuje aj úlohu spočívajúcu v kontinuálnych kontrolách v rámci nastaveného systému kontroly podnikateľských subjektov porušujúcich zákaz nelegálneho zamestnávania.

- c) Z hľadiska praktických zmien v prípade nelegálne zamestnávaných štátnych príslušníkov tretích krajín možno poukázať na informácie uvedené v časti Q2. Tiež je možné dodať, že kontrolné orgány⁸, najmä IP, začínajú od roku 2021 čoraz častejšie venovať pozornosť prípadom nelegálneho zamestnávania na tzv. falošné živnosti, keď dochádza k výkonu závislej práce, avšak s uzatvorením obchodnoprávneho alebo občianskoprávneho vzťahu.

4. Stručne opíšte a uveďte, či sa v budúcnosti plánujú nejaké nové zmeny v: a) legislatíve, b) politike a c) praxi.

- a) V legislatívnom procese je novela zákona o pobyte cudzincov (k októbru 2023 v štádiu vyhodnotenia medzirezortného pripomienkového konania), ktorá má za cieľ primárne transpozíciu novej smernice Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2021/1883 z 20. októbra 2021 o podmienkach vstupu a pobytu štátnych príslušníkov tretích krajín na účely vysokokvalifikovaného zamestnania a o zrušení smernice Rady 2009/50/ES (ďalej len „smernica“) do národnej legislatívy.

⁸ Zdroj: NIP, Informatívne správy o vyhľadávaní a potieraní nelegálnej práce a nelegálneho zamestnávania za roky 2017 – 2022.

V návrhu novely zákona sa v dôsledku prijatia vyššie uvedenej smernice zavádza niekoľko zmien v rámci pobytovej agendy, ktorých cieľom je zatriktívnenie modrých kariet (vysokokvalifikovaného zamestnania) pre potreby jej využívania na trhu práce Slovenskej republiky.

Predpokladaná účinnosť zmeny je v prvom štvrtroku 2024.

KAPITOLA 2: ZAVEDENÉ PREVENČNÉ OPATRENIA

5. Monitoruje vaša krajina konkrétne odvetvia hospodárstva, pokiaľ ide o predchádzanie nelegálnemu zamestnávaniu štátnych príslušníkov tretích krajín?

Áno. Z celkových výsledkov vyplývajúcich z každoročne pripravovaných správ⁹ možno za najrizikovejšie odvetvia v priebehu rokov 2017 až 2022 vyhodnotiť odvetvie priemyselnej výroby, odvetvie administratívnych a podporných služieb a odvetvie stavebníctva.

Jednotlivé rizikové sektory sú každoročne monitorované a vyhodnocované a tvoria súčasť každoročne vypracovávaných správ o vyhľadávaní a potláčaní nelegálnej práce a nelegálneho zamestnávania. Tieto správy hodnotia riziko nelegálneho zamestnávania komplexne vo vzťahu k všetkým prípadom porušovania zákazu nelegálneho zamestnávania.

6. Vykonala vaša krajina nové hodnotenia rizík s cieľom identifikovať odvetvia činnosti, v ktorých je nelegálne zamestnávanie štátnych príslušníkov tretích krajín od roku 2017 najviac koncentrované?

Áno. Inšpektori práce sa pri výkone všeobecnej kontroly nelegálneho zamestnávania zameriavajú¹⁰ na odvetvia, v ktorých bolo v minulom období zistených najviac nelegálne zamestnaných osôb, ako aj na odvetvia, ktoré po posúdení percentuálneho podielu odhalených porušení zákazu nelegálneho zamestnávania na počte kontrolovaných fyzických osôb v príslušnom odvetví boli vyhodnotené ako rizikové. Podporným zdrojom pre výber kontrolovaných subjektov sú podnety zo strany zamestnancov, bývalých zamestnancov alebo tretích osôb, upozorňujúcich na porušovania zákazu nelegálneho zamestnávania zamestnávateľmi na konkrétnych pracoviskách, ako aj oznámenia vyslania zamestnancov pri cezhraničnom poskytovaní služieb, ktoré sú vykonávané hosťujúcimi zamestnávateľmi a údaje z evidencie úradov práce o zamestnávaní cudzincov vrátane štátnych príslušníkov tretích krajín, ktorými disponujú.

Podľa zákona o nelegálnej práci posudzuje riziko nelegálneho zamestnávania štátnych príslušníkov tretích krajín, ktorí sa zdržiavajú na území SR v rozpore s osobitným predpisom (čiže bez povolenia na pobyt) kontrolný orgán (IP, ÚPSVR alebo úrady práce), ktorý pravidelne identifikuje odvetvia ekonomických činností (rizikové odvetvia), v ktorých sa sústreďuje nelegálne zamestnávanie štátnych príslušníkov tretích krajín.

Kontrola nelegálneho zamestnávania štátnych príslušníkov tretích krajín sa následne vykonáva najmä v rizikových odvetviach. Tieto sa identifikujú na základe počtu zistení nelegálneho zamestnávania štátnych príslušníkov tretích krajín, ktorí mali oprávnený pobyt v SR, ale boli nelegálne zamestnaní jednotlivými kontrolnými orgánmi. Identifikátorom rizika v týchto sektoroch je podiel odhalených osôb, ktoré boli nelegálne zamestnané na celkovom počte kontrolovaných osôb v danom sektore. Kontrolné orgány teda pravidelne vyhodnocujú predchádzajúce inšpekčné zistenia za účelom identifikácie sektorov, v ktorých môže byť nelegálne zamestnávanie štátnych príslušníkov tretích krajín najviac koncentrované.

Zároveň sa v ročných informatívnych správach o nelegálnej práci a nelegálnom zamestnávaní, ktoré publikuje NIP, vyhodnocujú počty nelegálne zamestnávaných cudzincov (príslušníkov EÚ, štátnych príslušníkov tretích krajín bez povolenia na pobyt a s povolením na pobyt) v členení podľa SK NACE, tzn. vyhodnocujú sa rizikové odvetvia, resp. výskyt nelegálneho zamestnávania osôb v jednotlivých odvetviach.

NIP tiež každoročne vypracováva informácie za predchádzajúci kalendárny rok o počte kontrol nelegálneho zamestnávania štátnych príslušníkov tretích krajín v jednotlivých rizikových odvetviach, o percentuálnom podiele kontrolovaných subjektov z počtu zamestnávateľov v každom rizikovom odvetví a výsledkoch kontrol vykonaných v jednotlivých rizikových odvetviach.

⁹ Zdroj: Informatívne správy o vyhľadávaní a potieraní nelegálnej práce a nelegálneho zamestnávania za roky 2017 – 2022.

¹⁰ Zdroj: NIP.

7. Aké sú profily zamestnávateľov (t. j. typ podniku: malý, stredný, veľký; typ odvetvia/sektora), o ktorých sa zistilo, že sa vo vašej krajine zapojili do nelegálneho zamestnávania štátnych príslušníkov tretích krajín?

V období rokov 2017 až 2022 sa podľa zistení¹¹ kontrolných orgánov, t. j. inšpektorátov práce, ÚPSVR a úradov práce, nelegálne zamestnávanie najčastejšie vyskytovalo stabilne v odvetví stavebníctva, v odvetví priemyselnej výroby, v odvetví administratívnych a podporných služieb a v odvetví maloobchodu a veľkoobchodu. Porušenie zákazu nelegálneho zamestnávania sa v tomto období vyskytovalo najviac u malých zamestnávateľov, tzv. mikropodnikov s počtom zamestnancov od 1 do 9 osôb. Z hľadiska právnej formy možno za najviac rizikové označiť spoločnosti s ručením obmedzeným a podnikanie samostatne zárobkovo činných osôb.

Na druhej strane možno za najmenej rizikové odvetvie považovať odvetvie ťažby a dobývania, finančné a poisť. činnosti a odvetvie dodávky elektriny, plynu, pary a studeného vzduchu. Najmenej porušujú nelegálne zamestnávanie veľkí zamestnávateľia s počtom zamestnancov 250 a viac.

Z hľadiska právnej kvalifikácie porušení zákazu nelegálneho zamestnávania štátnych príslušníkov tretích krajín predstavovalo najčastejšie porušenie v roku 2017 neprihlásenie, resp. oneskorené prihlásenie zamestnancov do registra poistencov a sporiteľov starobného dôchodkového sporenia Sociálnej poisťovne. V rokoch 2018 až 2021 sa u štátnych príslušníkov tretích krajín najčastejšie vyskytovali prípady neplnenia podmienok na ich zamestnanie podľa zákona o službách zamestnanosti (napr. povolenie na zamestnanie). V roku 2022 predstavovali najpočetnejšiu skupinu u tejto kategórie osôb prípady nezaloženia pracovnoprávneho vzťahu v písomnej forme.

8. Aké opatrenia a/alebo stimuly sú zavedené, aby

a) bránili zamestnávateľom v nelegálnom zamestnávaní štátnych príslušníkov tretích krajín

b) bránili nelegálnemu zamestnávaniu štátnych príslušníkov tretích krajín?

Napríklad kampane na zvyšovanie povedomia, prehľady sektorov vyňatých zo zoznamov povolení na zamestnanie/nedostatku povolaní. Uvedte vývoj, ktorý zaviedli vnútroštátne orgány od roku 2017, a uvedte, či sa zameriava na zamestnávateľa, alebo štátneho príslušníka tretej krajiny, alebo na oboch.

a) Opatrenie/stimuly pre zamestnávateľov

Informačné kampane zamerané na zamestnávateľov

1. januára 2020 odštartoval NIP dvojročnú kampaň zameranú na prevenciu s názvom „Pracuj legálne – Pracuj bezpečne¹²“. Cieľom tejto kampane bolo pomôcť predchádzať vzniku úrazov a život a zdravie ohrozujúcich udalostí na pracoviskách v oblasti bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci, zatiaľ čo v otázkach pracovnoprávných vzťahov sa inšpekcia práce sústredila predovšetkým na prevenciu nelegálneho zamestnávania a zamedzovanie nedeklarovanej práce.

Priebeh kampane bol poznačený vývojom pandémie COVID-19, napriek tomu bolo v rámci kampane plánované šírenie myšlienok a materiálov pomocou viacerých metód a spôsobov:

- tlačové správy a tlačové konferencie
- konferencie, semináre a prednášky, ktoré bezplatne organizuje NIP v spolupráci so zamestnávateľskými zväzmi a združeniami a s predstaviteľmi odborových združení. Pre rok 2020 boli naplánované:
 - kultúra zamestnávania (jún 2020);
 - kultúra bezpečnosti (22. október 2020);
 - tri odborné semináre na krajských inšpektorátoch (Košice, Banská Bystrica, Nitra);
 - tri odborné semináre v spolupráci s Európskou agentúrou pre BOZP;
 - prezentovanie kampane na konferenciách a seminároch, nad ktorými prevzal NIP záštitu (cca 15 konferencií a seminárov v roku 2020);
- webové sídlo inšpekcie práce, profil inšpekcie práce na sociálnej sieti Facebook, YouTube kanál inšpekcie práce;
- odborné a propagačné články v odbornej tlači;
- odborné diskusie v rozhlasu a televízii;

¹¹ Zdroj: Informatívne správy o vyhladávaní a potieraní nelegálnej práce a nelegálneho zamestnávania za roky 2017 – 2022.

¹² Zdroj: <https://www.ip.gov.sk/predstavenie-kampane-pracuj-legalne-pracuj-bezpecne/> (citované 2. 11. 2023).

	<ul style="list-style-type: none"> • spolupráca s partnerskými inštitúciami, organizáciami a spoločnosťami (šírenie kampane, zdieľanie informácií na webových sídlach a na sociálnych sieťach a pod.); • prezentácia na výstavách (napr. JobExpo 2020). <p>Zahraničná spolupráca (napr. European Action Week 16. – 20. marec 2020, Európsky týždeň BOZP 19. – 23. október 2020, zdieľanie prevenčných materiálov medzi krajinami V4).</p>
Informačná podpora pre zamestnávateľov	<p>Zamestnávateľom je k dispozícii možnosť kontaktovať miestne príslušné inšpektoráty práce, ktoré v zmysle zákona poskytujú bezplatné poradenstvo v rozsahu základných odborných informácií a rád o spôsoboch, ako čo najúčinnnejšie dodržiavať príslušné predpisy (vrátane problematiky nelegálneho zamestnávania a pracovnoprávných predpisov). Zamestnávateľi sa môžu obrátiť na jednotlivé inšpektoráty práce napríklad prostredníctvom formulára.¹³</p>
Dohody o partnerstve a iniciatívy sociálnych partnerov	<p>V roku 2018 bola podpísaná vzájomná dohoda¹⁴ medzi NIP a Konfederáciou odborových zväzov (KOZ), na základe ktorej došlo k rozšíreniu foriem spolupráce pre identifikované oblasti ochrany práce na oblasť bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci, oblasť pracovno-právnych vzťahov, ako aj na problematiku nelegálnej práce a nelegálneho zamestnávania.</p> <p>Oblasti spolupráce sú najmä:</p> <ul style="list-style-type: none"> • legislatíva – spolupráca na tvorbe právnych predpisov; • prevencia – propagácia, osвета a mediálna kampaň; • vzdelávanie – odborné a celoživotné; • výmena informácií z účasti na národných a zahraničných pracovných skupinách, seminároch, konferenciách a iných odborných podujatiach; • čerpanie štrukturálnych fondov v rámci vhodných operačných programov a odporúčaní na čerpanie týchto fondov.
Povinnosť zamestnávateľa oznámiť úradom zamestnávanie ŠPTK	<p>Podľa zákona¹⁵ je zamestnávateľ povinný písomne informovať úrad práce o nástupe do zamestnania a o skončení zamestnania občana členského štátu Európskej únie, jeho rodinných príslušníkov a štátneho príslušníka tretej krajiny (ŠPTK) do siedmich pracovných dní odo dňa nástupu do zamestnania a do siedmich pracovných dní odo dňa skončenia zamestnania.</p> <p>Ak ide o zamestnávanie štátneho príslušníka tretej krajiny, zamestnávateľ je povinný k vyššie uvedeným informáciám priložiť kópiu pracovnej zmluvy alebo dohody o práci vykonávanej mimo pracovného pomeru.</p> <p>Zamestnávateľ je povinný vyžiadať si od štátneho príslušníka tretej krajiny pred jeho prijatím do zamestnania platný doklad o pobyte alebo iné oprávnenie na pobyt podľa osobitného predpisu. Zamestnávateľ je povinný uchovávať kópiu dokladu o pobyte alebo iného oprávnenia na pobyt počas trvania zamestnania štátneho príslušníka tretej krajiny.</p> <p>Zamestnávateľ je povinný písomne informovať úrad práce, ak štátny príslušník tretej krajiny, ktorému bolo udelené povolenie na zamestnanie alebo ktorý má udelený prechodný pobyt na účel zamestnania na základe potvrdenia o možnosti obsadenia voľného pracovného miesta, nenastúpil do zamestnania, do siedmich pracovných dní odo dňa dohodnutého ako deň nástupu do práce.</p>
Ďalšie opatrenia/stimuly pre zamestnávateľov	<p>Za ďalšiu preventívnu aktivitu zameranú na zamestnávateľov možno označiť program NIP „Zodpovedný zamestnávateľ“¹⁶, ktorý v roku 2020 začal svoju tradíciu nultým ročníkom. Účelom programu je podpora „zavádzania efektívneho systému riadenia ľudských zdrojov a zlepšovania pracovných podmienok u zamestnávateľov“. Ocenení zamestnávateľia, ktorí získajú toto prestížne ocenenie, ním deklarujú „vysokú úroveň starostlivosti o zamestnancov, o pracovné podmienky, o zaistenie BOZP a dodržiavanie povinností vyplývajúcich z právnych predpisov“, najmä predpisov v oblasti pracovnoprávných vzťahov a nelegálneho zamestnávania.</p>

¹³ Zdroj: <https://www.ip.gov.sk/chcem-sa-poradit/> (citované 2. 11. 2023).

¹⁴ Zdroj: NIP.

¹⁵ § 23 b ods. 2 zákona o službách zamestnanosti.

¹⁶ Zdroj: <https://www.ip.gov.sk/program-zodpovedny-zamestnavatel/> (citované 2. 11. 2023).

b) Opatrenie/stimul pre zamestnancov

Informačné kampane zamerané na zamestnancov (potenciálnych alebo súčasných)	<p>1. januára 2020 odštartoval NIP dvojročnú kampaň zameranú na prevenciu s názvom „Pracuj legálne – Pracuj bezpečne“. Cieľom tejto kampane je pomôcť predchádzať vzniku úrazov a život a zdravie ohrozujúcich udalostí na pracoviskách v oblasti bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci, zatiaľ čo v otázkach pracovnoprávných vzťahov sa inšpekcia práce sústreďí predovšetkým na prevenciu nelegálneho zamestnávania a zamedzovanie nedeklarovanej práce.</p> <p>Vid' aj časť Information campaigns targeted at employers. Predmetná kampaň bola zameraná aj na zamestnancov, vrátane štátnych príslušníkov tretích krajín. Príkladom opatrenia v rámci kampane „Pracuj legálne – Pracuj bezpečne“ zameraného na zamestnancov sú preložené letáky¹⁷ do vybraných jazykov.</p>
Informačná podpora pre zamestnancov z tretích krajín	<p>Zamestnanci majú možnosť kontaktovať miestne príslušné inšpektoráty práce, ktoré v zmysle zákona poskytujú bezplatné poradenstvo v rozsahu základných odborných informácií a rád o spôsoboch, ako čo najúčinnejšie dodržiavať príslušné predpisy (vrátane problematiky nelegálneho zamestnávania a pracovnoprávných predpisov). Zamestnanci sa môžu obrátiť na jednotlivé inšpektoráty práce napríklad prostredníctvom formulára¹⁸.</p> <p>Ďalším zdrojom informácií týkajúcich sa zamestnávania pre štátnych príslušníkov tretích krajín sú informácie zverejnené na webových stránkach MPSVR SR¹⁹, ako aj webové stránky Migračného informačného centra IOM (MIC)²⁰, ktoré je spolufinancované EÚ a MV SR.</p> <p>Okrem všeobecných informácií poskytovaných zamestnancom uvedených vyššie sú zo strany relevantných inštitúcií poskytované informácie ukrajinským občanom v súvislosti s ozbrojeným konfliktom na území Ukrajiny a s tým spojenou utečeneckou krízou, týkajúce sa ich pobytu a výkonu práce na území SR.²¹</p>

9. Aké 1) výzvy a 2) osvedčené postupy možno identifikovať vo vašej krajine pri predchádzaní nelegálnemu zamestnávaniu štátnych príslušníkov tretích krajín? Stručne opíšte situáciu od roku 2017 a uveďte zdroj alebo kto identifikoval výzvy a osvedčené postupy.

- 1) Za výzvy²² v prípade realizácie preventívnych aktivít možno považovať najmä nedostatok finančných zdrojov na realizáciu nákladnejších informačných kampaní, ako aj nedostatočné personálne kapacity na úrovni kontrolných orgánov zaoberajúcich sa touto problematikou. V tomto kontexte sa ako veľmi prospešná prejavila spolupráca v Európskom orgáne práce (ELA), prostredníctvom ktorého sa podarilo zrealizovať viacero medzinárodných spoluprác a národných kampaní zameraných na legálne zamestnávanie štátnych príslušníkov tretích krajín v kontexte ich vyslania na výkon prác pri poskytovaní služieb, ako aj vyhotovenie informačných materiálov v jazyku rizikových skupín štátnych príslušníkov tretích krajín.
- 2) Ako dobrá prax²³ v oblasti prevencie nelegálneho zamestnávania a nelegálnej práce sa dá považovať práve poskytovanie poradenstva o tom, ako čo najúčinnejšie dodržiavať právne predpisy, ktoré upravujú zákaz nelegálnej práce a nelegálneho zamestnávania. Inšpektoráty práce poskytujú bezplatné poradenstvo z oblasti právnych predpisov, ktoré upravujú zákaz nelegálnej práce a nelegálneho zamestnávania zamestnávateľom, fyzickým osobám, ktoré sú podnikateľmi a nie sú zamestnávateľmi, a zamestnancom v rozsahu základných odborných informácií a rád o spôsoboch, ako najúčinnejšie dodržiavať predpisy v oblasti nelegálneho zamestnávania.

¹⁷ Zdroj: <https://www.ip.gov.sk/letaky-ku-kampani-pracuj-legalne-pracuj-bezpecne-v-troch-jazykovych-verziach/> (citované 2. 11. 2023).

¹⁸ Zdroj: <https://www.ip.gov.sk/chcem-sa-poradi/> (citované 2. 11. 2023).

¹⁹ Zdroj: <https://www.mpsvr.sk/sk/informacie-cudzincov/zamestnavanie-cudzincov/> (citované 2. 11. 2023).

²⁰ Zdroj: <https://www.mic.iom.sk/sk/praca/zamestnavanie-cudzincov-na-slovensku.html> (citované 2. 11. 2023).

²¹ Zdroj: <https://www.employment.gov.sk/sk/uvodna-stranka/informacie-odidencov-z-ukrajiny/informacie-odidencov-z-ukrajiny.html> (citované 2. 11. 2023).

Zdroj: <https://www.mic.iom.sk/sk/praca/zamestnavanie-cudzincov-na-slovensku.html> (citované 2. 11. 2023).

Zdroj: <https://www.ip.gov.sk/mimoriadna-situacia-na-ukrajine/?ip=nip> (citované 2. 11. 2023).

²² Zdroj: Rozhovor s JUDr. Luciou Sabovou Dankovou, riaditeľkou odboru pracovnoprávných vzťahov, Národný inšpektorát práce, Košice, 2. 11. 2023.

²³ Tamtiež.

KAPITOLA 3: IDENTIFIKÁCIA OPATRENÍ VOČI NELEGÁLNEMU ZAMESTNÁVANIU

10. Došlo vo vašej krajine od roku 2017 k vývoju zlepšenia identifikácie nelegálneho zamestnávania štátnych príslušníkov tretích krajín (napr. zavádzanie nových úradov/agentúr, zvýšený počet kontrol alebo iné)?

Nie. Zákon o nelegálnej práci zveroval kontrolnú právomoc nad dodržiavaním zákazu nelegálnej práce a nelegálneho zamestnávania v rokoch 2017 až 2022 trom kontrolným orgánom. Menovite inšpektorátom práce, Ústrediu práce, sociálnych vecí a rodiny a úradom práce, sociálnych vecí a rodiny. S účinnosťou od 1. januára 2023 sa kontrolným orgánom v tejto oblasti stali len IP, pričom ÚPSVR a úradom práce bola táto kompetencia odňatá.

IP vykonávajú dozor nad dodržiavaním právnych predpisov, ktoré upravujú zákaz nelegálnej práce a nelegálneho zamestnávania na základe zákona č. 125/2006 Z. z. o inšpekcii práce a o zmene a doplnení zákona č. 82/2005 Z. z. o nelegálnej práci a nelegálnom zamestnávaní a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej „zákon o inšpekcii práce“) ako jeden z orgánov inšpekcie práce²⁴. Ide teda o výkon inšpekcie práce.

Úrady práce a Ústredie práce vykonávali (v rokoch 2017 až 2022) kontrolu na základe zákona o službách zamestnanosti. V rámci predmetnej kontroly dodržiavania zákazu nelegálneho zamestnávania postupovali na základe zákona č. 10/1996 Z. z. o kontrole v štátnej správe v znení neskorších predpisov.

11. Koľko kontrol sa vykoná ročne (v absolútnych číslach a ako percento zamestnávateľov za každý sektor)? Pozri článok 14 smernice 2009/52/ES.

Počet kontrol dodržiavania zákazu nelegálneho zamestnávania je uvedený v tabuľke č. 1. Tento počet je najvyšší v roku 2018 (celkovo 28 223 kontrol) a najnižší v roku 2020 (13 182 kontrol).

Tabuľka 1. - Prehľad štatistík o kontrolách nelegálneho zamestnávania v SR za roky 2017 – 2022

	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Nelegálne zamestnávané fyzické osoby (spolu)	3 384	2 751	1 791	1 641	1 510	1 410
Nelegálne zamestnávani štátni príslušníci tretích krajín	1 170	1 170	529	621	356	295
Nelegálne zamestnávani občania EÚ	95	24	68	105	60	92
Nelegálne zamestnávani občania SR	2 119	1 557	1 194	915	1 094	1 023
Počet vykonaných kontrol nelegálneho zamestnávania	20 945	28 223	23 891	13 182	17 233	17 637
Počet kontrolovaných subjektov	18 441	24 877	21 478	11 931	15 380	15 757
Počet kontrolovaných fyzických osôb	49 093	65 524	56 605	28 482	34 814	34 056

Zdroj: Prílohy k informatívnej správe o vyhľadávaní a potieraní nelegálnej práce a nelegálneho zamestnávania za rok 2017 až 2022.

V tabuľke č. 2 možno nájsť počet začatých správnych konaní, počet a sumu sankcií zamestnávateľom za porušenie zákazu nelegálneho zamestnávania štátnych príslušníkov tretích krajín, ktorí sa neoprávnene zdržiavali na Slovensku a vykonávali závislú prácu. Tabuľka č. 2 tiež obsahuje podiel skontrolovaných zamestnávateľov na celkovom počte zamestnávateľov za jednotlivé kalendárne roky v zmysle informácií každoročne predkladaných Slovenskou republikou v zmysle smernice 2009/52/EC.

²⁴ Štátnu správu v oblasti inšpekcie práce vykonávajú orgány štátnej správy, ktorými sú Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky, Národný inšpektorát práce a inšpektoráty práce. V štruktúre orgánov inšpekcie práce MPSVR SR riadi a kontroluje NIP a NIP riadi a kontroluje inšpektoráty práce, zjednocuje a racionalizuje pracovné metódy inšpektorov práce a určuje organizačnú štruktúru inšpektorátov práce.

Tabuľka 2. - Prehľad štatistík o uložených pokutách a začatých správnych konaniach v zmysle článku 14 smernice 2009/52/EC v SR za roky 2017 – 2022

Druh sankcie pre zamestnávateľov	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Pokuty zamestnávateľom za nelegálne zamestnávanie štátnych príslušníkov tretích krajín – neoprávnene sa zdržiavajúcich	2 Pokuty v sume: 14 000 eur	5 Pokuty v sume: 130 000 eur	8 Pokuty v sume: 154 300 eur	3 Pokuty v sume: 39 000 eur	3 Pokuty v sume: 14 000 eur	0
Začaté správne konania za nelegálne zamestnávanie štátnych príslušníkov tretích krajín – neoprávnene sa zdržiavajúcich	28	11	4	6	1	0
Podiel skontrolovaných zamestnávateľov za všetky sektory	N/A	39,7 %	32,5 %	19 %	25,3 %	27,4 %

Zdroj: Správy NIP v zmysle ust. § 5 a ods. 3 zákona o nelegálnej práci.

12. Zaviedla vaša krajina opatrenia na zabezpečenie toho, aby inšpekcie vykonávané na odhaľovanie prípadov nelegálneho zamestnávania štátnych príslušníkov tretích krajín boli účinné a primerané?

Hlavným identifikačným nástrojom dodržiavania zákazu nelegálneho zamestnávania štátnych príslušníkov tretích krajín sú výkony inšpekcie práce vykonávané samostatne IP, resp. výkony kontrol vykonávané samostatne úradmi práce a ÚPSVR (do roku 2022), prípadne spoločné kontroly s prípadnou účasťou príslušníkov Policajného zboru.

Výkon inšpekcie práce zameranej na kontrolu dodržiavania zákazu nelegálnej práce a nelegálneho zamestnávania sa zo strany IP realizuje v rámci:

- plánovaných celoslovenských a krajských úloh, ako aj
- mimoriadnych (celoslovenských) úloh,
- prešetrovania podaní právnických a fyzických osôb,
- následnej kontroly plnenia nariadených opatrení,
- vyšetrovania udalostí (pracovných úrazov a chorôb z povolania),
- spolupráce s inými orgánmi.²⁵

Kontrolná činnosť ÚPSVR a úradov práce bola zameraná na vyhľadávanie a zamedzovanie nelegálnej práce a nelegálneho zamestnávania a bola vykonávaná v rámci:

- zamerania kontrolnej činnosti na príslušný kalendárny rok,
- prešetrovania písomných podnetov fyzických a právnických osôb,
- prešetrovania podnetov, zaznamenaných z bezplatnej telefónnej linky zriadenej na Ústredí práce,
- rozhodnutia generálneho riaditeľa ÚPSVR, resp. riaditeľov úradov práce.²⁶

²⁵ Zdroj: Informatívna správa o vyhľadávaní a potieraní nelegálnej práce a nelegálneho zamestnávania za rok 2022.

²⁶ Tamtiež.

Výkony inšpekcie práce v predmetnej oblasti sa teda vykonávajú ako plánované celoslovenské a krajské úlohy, mimoriadne (celoslovenské) úlohy, v rámci prešetrovania podaní právnických a fyzických osôb, ako následné kontroly plnenia nariadených opatrení, ako vyšetrovanie udalostí (pracovných úrazov a chorôb z povolania) a v rámci spolupráce s inými orgánmi.

Plány kontrolných činností sa vypracovávali na obdobie jednotlivých kalendárnych rokov. Okrem tzv. ročných úloh boli zo strany kontrolných orgánov vykonávané aj tzv. mimoriadne úlohy. Príkladom mimoriadnych úloh sú pravidelne vykonávané úlohy IP, tzv. výmeny krajov zamerané aj na výkony kontrol dodržiavania zákazu nelegálneho zamestnávania štátnymi príslušníkmi tretích krajín, keď bola územná pôsobnosť inšpektorátov práce rozhodnutím generálneho riaditeľa NIP na základe zákona²⁷ dočasne zmenená a jednotlivé inšpektoráty vykonávali úlohy v územnej pôsobnosti iných inšpektorátov práce.

Medzi hlavné postupy a relevantné nástroje kontrolných orgánov patrili najmä kontroly cielené na jednotlivé rizikové odvetvia. Jednotlivé rizikové odvetvia sú každoročne monitorované a vyhodnocované zo strany NIP na základe výsledkov kontrol za predchádzajúce obdobia. Úloha NIP pri vyhodnocovaní rizikových odvetví vyplýva taktiež z osobitného predpisu.²⁸

Okrem vyššie uvedenej metódy sa výber kontrolovaných subjektov tiež uskutočňuje zo strany IP a orgánmi kontroly úradov práce a ÚPSVR v zmysle ich územnej pôsobnosti na základe poznatkov, ktorými disponujú od iných orgánov verejnej moci, prijatých podnetov, ale aj na základe vlastného uváženia, resp. poznatkov z vlastnej kontrolnej činnosti.

Nápomocným pri výbere kontrolovaných subjektov je aj informačný systém ochrany práce – ISOP, ktorý umožňuje zistiť podrobnosti o predchádzajúcich výkonoch kontrol, resp. v minulosti identifikovaných nedostatkoch. Predmetnom inšpekcii práce teda môžu byť aj subjekty, v ktorých už bola v minulosti vykonaná inšpekcia práce.

13. Spolupracujú vnútroštátne orgány a iné príslušné organizácie pri zisťovaní situácií nelegálneho zamestnávania štátnych príslušníkov tretích krajín vo vašej krajine? Zaviedla vaša krajina od roku 2017 nejaké konkrétne mechanizmy spolupráce (t. j. partnerstvá s medzinárodnými organizáciami, mimovládnyimi organizáciami alebo inými organizáciami)?

Relevantné inštitúcie zapojené do kontroly nelegálneho zamestnávania medzi sebou spolupracujú primárne na základe zákonných zmocnení, ktoré sú taktiež transformované do podoby vzájomných dohôd o spolupráci.

Nosným zákonom upravujúcim spoluprácu kontrolných orgánov je zákon o nelegálnej práci. Podľa znenia tohto zákona účinného do 31. decembra 2022 boli kontrolné orgány (IP, ÚPSVR, úrady práce) povinné spolupracovať a poskytovať si potrebné informácie v rozsahu svojej pôsobnosti. Orgán vykonávajúci kontrolu podľa osobitného predpisu je povinný spolupracovať s kontrolným orgánom a poskytovať mu informácie v rozsahu svojej pôsobnosti na účely kontroly nelegálnej práce a nelegálneho zamestnávania a plnenia povinností podľa osobitného predpisu.

Okrem zákonného splnomocnenia prezentovaného vyššie bola spolupráca kontrolných orgánov IP, ÚPSVR a úradov práce zakotvená v dohode o spolupráci uzatvorenej medzi ÚPSVR a NIP zo dňa 9. januára 2013. Predmetná dohoda bola nahradená novou dohodou o spolupráci pri výkone kontroly v oblasti dodržiavania zákazu nelegálneho zamestnávania, plnenia podmienok zamestnávateľov, ktoré im vyplývajú zo zákona o službách zamestnanosti a vzájomnom poskytovaní údajov z roku 2020²⁹.

Vyššie uvedená dohoda zakotvila základný rámec spolupráce napríklad pri spolupráci a výmene informácií ústredia a NIP pri definovaní strategických cieľov v oblasti plánovania, výkonu a hodnotenia kontrol dodržiavania zákazu nelegálnej práce a nelegálneho zamestnávania, spolupráci pri tvorbe preventívnych opatrení spočívajúcich v organizovaní spoločných informačných a vzdelávacích kampaní v

²⁷ V zmysle § 7 ods. 1 tretej vety zákona o inšpekcii práce: „Generálny riaditeľ môže písomne určiť inšpektorát práce, ktorý vykoná úlohy podľa odseku 3 aj v územnom obvode iného inšpektorátu práce v rozsahu jeho písomného poverenia; v tomto rozsahu úlohy podľa odseku 3 nevykoná inšpektorát práce, v ktorého územnom obvode ich vykoná inšpektorát práce určený v písomnom poverení.“

²⁸ V zmysle ust. § 5a zákona o nelegálnej práci predkladá Národný inšpektorát práce Európskej komisii každoročne do 1. júla informácie za predchádzajúci kalendárny rok o počte kontrol nelegálneho zamestnávania podľa § 2 ods. 3 v jednotlivých rizikových odvetviach, percentuálnom podiele kontrolovaných subjektov z počtu zamestnávateľov v každom rizikovom odvetví a výsledkoch kontrol vykonaných v jednotlivých rizikových odvetviach. Kontrolné orgány poskytujú Národnému inšpektorátu práce každoročne do 31. marca informácie v rozsahu podľa prvej vety.

²⁹ Zdroj: <https://www.crz.gov.sk/zmluva/6027266/> (citované 2. 11. 2023).

zamestnávateľskom sektore s cieľom predchádzania porušenia zákazu nelegálnej práce a nelegálneho zamestnávania a pri tvorbe vzdelávacích a informačných materiálov s ich následným zverejnením na webových sídlach účastníkov dohody a v sociálnych médiách, a spolupráci pri vzdelávaní zamestnancov vykonávajúcich kontrolu dodržiavania zákazu nelegálnej práce a nelegálneho zamestnávania a stanovení kľúčových cieľov výkonnosti kontroly dodržiavania zákazu nelegálnej práce a nelegálneho zamestnávania v zrozumiteľnom formáte.

Dôležitým bodom spolupráce IP a ÚPSVR bola spolupráca na tvorbe centrálného, verejne prístupného zoznamu³⁰ fyzických osôb a právnických osôb, ktoré v predchádzajúcich piatich rokoch porušili zákaz nelegálneho zamestnávania spravovaného NIP. S účinnosťou od 1. januára 2023 ide o verejne prístupný zoznam fyzických a právnických osôb, ktorým bola v predchádzajúcich piatich rokoch uložená pokuta za porušenie zákazu nelegálneho zamestnávania.

Zo strany ÚPSVR ide najmä o poskytovanie údajov pre NIP a IP z centrálnej evidencie údajov o nástupe do zamestnania a o skončení zamestnania štátneho príslušníka tretej krajiny, vydaných a zrušených potvrdení o možnosti obsadenia voľného pracovného miesta, ktoré zodpovedá vysokokvalifikovanému zamestnaniu, vydaných a zrušených potvrdení o možnosti obsadenia voľného pracovného miesta a udelených a odňatých povolení na zamestnanie a ďalšie údaje.

Spolupráca kontrolných orgánov oblasti kontroly nelegálneho zamestnávania je upravená vzájomnými dohodami. Na strane ÚPSVR ide o Dohodu o spolupráci pri kontrole nelegálnej práce a nelegálneho zamestnávania, uzatvorenú medzi MV SR a ÚPSVR dňa 10. júna 2013 a na strane NIP ide o Dohodu³¹ o vykonávaní súčinnostných kontrol podnikateľských subjektov, uzatvorenú medzi MV SR a NIP dňa 30. decembra 2013. Okrem zmluvne dohodnutej spolupráce prebieha táto spolupráca kontrolných orgánov a PZ SR aj ad-hoc. Policajný zbor je tiež podľa zákona o inšpekcii práce povinný poskytnúť inšpektorovi práce na jeho žiadosť alebo na žiadosť inšpektorátu práce spoluprácu a ochranu pri vykonávaní inšpekcie práce.

Z hľadiska kontroly dodržiavania zákazu nelegálneho zamestnávania je dôležitá spolupráca so Sociálnou poisťovňou. Sociálna poisťovňa je v zmysle zákona³² povinná viesť register zamestnávateľov a register poistencov a sporiteľov starobného dôchodkového sporenia a v registri poistencov a sporiteľov starobného dôchodkového sporenia osobitne evidovať fyzické osoby v právnom vzťahu na základe dohôd o prácach vykonávaných mimo pracovného pomeru a uplatňovanie odvodovej odpočítateľnej položky. Do registra poistencov a sporiteľov starobného dôchodkového sporenia je zamestnávateľ povinný prihlásiť svojich zamestnancov.

Sociálna poisťovňa a NIP majú uzatvorených niekoľko vzájomných dohôd o spolupráci, na základe ktorých sú IP poskytované najmä údaje z informačného systému Sociálnej poisťovne. Obdobnú dohodu o spolupráci so Sociálnou poisťovňou mal v rokoch 2017 až 2022 podpísanú aj ÚPSVR.

Taktiež Finančná správa priebežne v rámci výkonu správy daní v zmysle zákona č. 563/2009 Z. z. o správe daní (daňový poriadok) a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej „daňový poriadok“) vykonáva činnosti, pri ktorých získava rôzne informácie dôležité pre správne vyrubenie dane. Na účely správneho vyrubovania dane z príjmov zo závislej činnosti, resp. na účely vyhľadávania daňových subjektov, ktoré si nesplnili voči daňovým úradom registračnú a oznamovaciu povinnosť, daňové úrady pri svojej činnosti prihliadajú aj na skutočnosti súvisiace s možným výskytom nelegálneho zamestnávania a nelegálnej práce. V prípade, že zistia skutočnosti, ktoré poukazujú na porušovanie právnych predpisov v oblasti pracovného práva a práva sociálneho zabezpečenia, informujú, s prihliadnutím na ustanovenie § 11 daňového poriadku – daňové tajomstvo, príslušné orgány o zistených skutočnostiach.

Národný inšpektorát práce nariadil³³ v priebehu rokov 2022 a 2023 viacero súčinnostných kontrol, resp. kontrol za vyžiadania dodatočnej spolupráce s príslušnými inštitúciami, zameraných na zistenie výkonu závislej práce štátnych príslušníkov tretích krajín a ich následného nelegálneho zamestnávania.

Okrem vyššie uvedených spoluprác nemožno opomenúť ani spoluprácu so Štatistickým úradom Slovenskej republiky. V zmysle zákona³⁴ je tento orgán povinný umožniť NIP a IP bezplatný elektronický prístup k registru ekonomických subjektov. Orgány štátnej správy v oblasti inšpekcie práce pri výkone svojej činnosti spolupracujú tiež s ostatnými orgánmi štátnej správy, s obcami, organizáciami zamestnancov,

³⁰ Zdroj: <https://www.ip.gov.sk/app/registerNZ/> (citované 2. 11. 2023).

³¹ Zdroj: NIP.

³² § 226 ods. 1 písm. e) zákona o sociálnom poistení.

³³ Zdroj: NIP.

³⁴ § 18 ods. 3 zákona o inšpekcii práce.

organizáciami zamestnávateľov, verejnoprávnymi inštitúciami a ďalšími fyzickými osobami a právnickými osobami. Orgány štátnej správy, obce a verejnoprávne inštitúcie poskytujú na požiadanie orgánov štátnej správy v oblasti inšpekcie práce podklady a informácie potrebné na výkon ich činnosti³⁵.

14. Realizovala vaša krajina od roku 2017 medzinárodné/európske iniciatívy spolupráce na identifikáciu prípadov nelegálneho zamestnávania štátnych príslušníkov tretích krajín (t. j. dohody o spolupráci alebo postupy medzi dvoma alebo viacerými krajinami)?

Áno. Príkladom medzinárodnej spolupráce SR v oblasti nelegálneho zamestnávania štátnych príslušníkov tretích krajín je podpis protokolu³⁶ o spolupráci medzi Ministerstvom práce, sociálnych vecí a rodiny SR a Ministerstvom práce, zamestnávania, otázok vojnových veteránov a sociálnych vecí Srbskej republiky v roku 2017, ktorý mal okrem iného za cieľ zakotviť spoluprácu a výmenu informácií medzi relevantnými inštitúciami Srbskej republiky a Slovenskej republiky aj s cieľom zamedzovať nelegálnemu zamestnávaniu.

V rokoch 2018 – 2019 sa zároveň na základe pozvania ministra práce, sociálnych vecí a rodiny realizoval spoločný asistenčný projekt európskej Platformy na posilnenie spolupráce pri riešení problému nedeklarovanej práce pri Európskej komisii (ďalej „Platforma“)³⁷ s cieľom podporiť Slovenskú republiku a najmä Národný inšpektorát práce, aby zlepšil svoje vlastné fungovanie prostredníctvom štruktúrovanej a systematickej spätnej väzby v rámci špecifického politického, inštitucionálneho a organizačného kontextu v súvislosti s problematikou nelegálneho zamestnávania.

Experti Platformy v tejto súvislosti vypracovali v roku 2018 súhrnnú správu obsahujúcu zistenia, usmernenia a odporúčania s cieľom zlepšiť postupy v oblasti kontroly dodržiavania zákazu nelegálneho zamestnávania. Národný inšpektorát práce v spolupráci s ministerstvom a ďalšími orgánmi štátnej správy tieto odporúčania priebežne plnili, čo bolo pozitívne vyhodnotené pri následnej návšteve expertov, ako aj v konečnej správe o pokroku pri implementácii odporúčaní, ktorá bola Národnému inšpektorátu práce doručená v mesiaci október 2019.

Odporúčania Platformy zdôraznili potrebu zriadenia koordinačného orgánu zloženého z vládnych inštitúcií (ministerstiev a im podriadených štátnych orgánov) a sociálnych partnerov, ktorý by mal pripraviť národný strategický plán boja proti nedeklarovanej práci (tzv. holistickú stratégiu).

V podmienkach Slovenskej republiky síce pojem nedeklarovaná práca nie je zadefinovaný, avšak v praxi má významný dopad na spoločnosť či už vo forme vyplácania častí miezd na ruku, vedení nezodpovedajúcich evidencií pracovného času, prípadne nútenia zamestnancov k výkonu závislej práce na živnosť, ktorých následkom je neodvádzanie odvodov a daní príslušným inštitúciám v zodpovedajúcich výškach. V tomto kontexte sa do budúcnosti javí ako vhodné zakotviť legislatívnu úpravu, ktorá by kontrolným orgánom uľahčila odhaľovanie spomínaných foriem nedeklarovanej práce.

Nedeklarovaná práca v celoeurópskom kontexte pritom predstavuje akékoľvek platené činnosti, ktoré sú z hľadiska ich povahy zákonné, ale nie sú deklarované verejným orgánom, berúc do úvahy rozdiely v regulačných systémoch členských štátov.

Zástupcovia Platformy poukázali na potrebu častejšieho a pravidelnejšieho získavania a analýzy dát v oblasti nedeklarovanej práce, ktorými disponujú rôzne štátne orgány v rozsahu svojej pôsobnosti, ako aj vyvinutie metódy na hodnotenie rizík a identifikáciu rizikových subjektov z pohľadu nedeklarovanej práce pre efektívne zameranie budúcich výkonov kontrol a inšpekcií práce.

Osobitný dôraz bol v predmetných odporúčaní kladený aj na zmenu kľúčových ukazovateľov výkonnosti pri zohľadnení prínosu výsledkov kontrol nelegálneho zamestnávania, od ktorých možno očakávať pozitívny vplyv na plnenie odvodových povinností v rámci systému sociálneho zabezpečenia.

Medzi zásadné odporúčania Platformy patrí taktiež zmena v prístupe orgánov presadzujúcich dodržiavanie zákazu nelegálneho zamestnávania v kontexte nedeklarovaného zamestnávania, a to spôsobom premeny orgánov primárne orientovaných na odstrašenie páchatelov nelegálneho zamestnávania prostredníctvom ukladania sankcií na orgány viac orientované na prevenciu pred nelegálnym zamestnávaním a chrániacich individuálne práva zamestnancov. Za týmto účelom sa odporúčalo vyprodukovať osvetové materiály a prostredníctvom nich šíriť osvetu, prezentovať výhody legálnej práce a nevýhody nelegálnej činnosti.

³⁵ § 18 ods. 4 zákona o inšpekcii práce.

³⁶ Zdroj: NIP.

³⁷ Zdroj: Informatívna správa o vyhľadávaní a potieraní nelegálnej práce a nelegálneho zamestnávania za rok 2019.

15. Aké 1) výzvy a 2) osvedčené postupy možno identifikovať vo vašej krajine v oblasti identifikácie nelegálneho zamestnávania štátnych príslušníkov tretích krajín od roku 2017?

- 1) Medzi najväčšie prekážky³⁸ pri identifikácii prípadov porušovania zákazu nelegálneho zamestnávania štátnych príslušníkov tretích krajín patrí nepochybne jazyková bariéra. Táto sa týka najmä ťažkostí pri dorozumívaní sa medzi kontrolným orgánom a samotným zamestnancom a následnom vyhotovovaní oficiálnych zápisníc z výkonov takýchto kontrol.

Kontrolné orgány tiež identifikovali problém spočívajúci v tvorbe sofistikovaných schém³⁹ zamestnávania štátnych príslušníkov tretích krajín, ktorí sú na ceste ku koncovému odberateľovi služby alebo práce na Slovensku presúvaní reťazou viacerých subjektov. Následne tak vznikali komplikácie pri identifikácii zodpovedných subjektov.

Ďalším problémom, s ktorým sa možno stretnúť v prípade zamestnávania štátnych príslušníkov tretích krajín, sú problémy pri komunikácii so zamestnávateľom, ak je tento usadený mimo územia SR. Ide napríklad o prípady vysielania štátnych príslušníkov tretích krajín z iného členského štátu EÚ, najmä ak takýto zamestnávateľ vykazuje znaky schránkovej firmy.

Okrem vyššie uvedených prekážok možno za problematický považovať aj nedostatočný počet zamestnancov kontrolných orgánov, ktorí by sa venovali danej problematike. Výkon kontroly dodržiavania zákazu nelegálneho zamestnávania je totiž len jednou z viacerých oblastí, ktorou sa zodpovedné kontrolné orgány zaoberajú.

- 2) V súvislosti s dobrou praxou⁴⁰, ktorá sa týka postupov pri odhaľovaní prípadov porušovania zákazu nelegálneho zamestnávania štátnych príslušníkov tretích krajín, možno poukázať na spoluprácu kontrolných orgánov navzájom, ako aj na spoluprácu s inými inštitúciami. Veľmi prínosná je najmä spolupráca s príslušníkmi cudzineckej polície, ktorí sú nápomocní najmä pri kontrolách oprávnenosti pobytov. Nemožno tiež opomenúť spoluprácu so Sociálnou poisťovňou, ktorá sa realizovala najmä vo forme poskytovania informácií týkajúcich sa prihlásenia zamestnancov v príslušných registroch. Tieto informácie sú kontrolným orgánom dostupné on-line na základe zriadených prístupov do systému elektronických služieb Sociálnej poisťovne.

KAPITOLA 4: ZAVEDENÉ SANKCIE PRE ZAMESTNÁVATEĽOV

16. Zmenila vaša krajina od roku 2017 legislatívu o sankciách voči zamestnávateľom za nelegálne zamestnávanie štátnych príslušníkov tretích krajín?

Áno. V prípade legislatívy týkajúcej sa sankcií za porušenie zákazu nelegálneho zamestnávania štátnych príslušníkov tretích krajín nedošlo k žiadnym zmenám. Existujúce sankcie pre zamestnávateľov možno rozdeliť na sankcie peňažného charakteru, nepeňažného charakteru a trestnoprávne sankcie.

Medzi peňažné sankcie patrí právo (a povinnosť) kontrolných orgánov nelegálneho zamestnávania (ÚPSVR a úradov práce do 31. decembra 2022 a IP) ukladať pokutu zamestnávateľovi (právnickej osobe) alebo fyzickej osobe za porušenie zákazu nelegálneho zamestnávania podľa zákona o nelegálnej práci od výšky 2 000 do 200 000 EUR, a ak ide o nelegálne zamestnávanie dvoch a viac fyzických osôb súčasne, najmenej v sume 5 000 EUR.

Medzi hlavné existujúce nepeňažné sankcie patrí vedenie centrálného verejne prístupného zoznamu fyzických osôb a právnických osôb, ktoré v predchádzajúcich piatich rokoch porušili zákaz nelegálneho zamestnávania, s uvedením ich obchodného mena, miesta podnikania fyzickej osoby a sídla právnickej osoby, identifikačného čísla, dátumu zistenia porušenia zákazu nelegálneho zamestnávania a dátumu nadobudnutia právoplatnosti rozhodnutia o uložení pokuty. Vo vedení predmetného registra došlo k zmene s účinnosťou od 1. januára 2023, kde sa pozmenila rozhodujúca skutočnosť pre zápis a trvanie zápisu v tomto registri, ktorou sa stala skutočnosť uloženia pokuty za porušenie zákazu nelegálneho zamestnávania.

IP tiež v súvislosti s vedením vo vyššie uvedenom zozname vydával na požiadanie na účely preukázania splnenia podmienok podľa osobitného predpisu (napríklad zákon č. 523/2004 Z. z. o rozpočtových

³⁸ Zdroj: Rozhovor s JUDr. Luciou Sabovou Dankovou, riaditeľkou odboru pracovnoprávných vzťahov, Národný inšpektorát práce, Košice, 2.11.2023.

³⁹ Zdroj: Informatívna správa o vyhľadávaní a potieraní nelegálnej práce a nelegálneho zamestnávania za rok 2019.

⁴⁰ Zdroj: Rozhovor s JUDr. Luciou Sabovou Dankovou, riaditeľkou odboru pracovnoprávných vzťahov, Národný inšpektorát práce, Košice, 2.11.2023.

pravidlách verejnej správy a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov, zákon č. 528/2008 Z. z. o pomoci a podpore poskytovanej z fondov Európskeho spoločenstva v znení neskorších predpisov) potvrdenie o tom, že ku dňu požiadania nebolo zistené porušenie zákazu nelegálneho zamestnávania, a to do siedmich pracovných dní od požiadania. S účinnosťou od 1. januára 2023 ide o potvrdenie o tom, že ku dňu požiadania nebola fyzickej osobe alebo právnickej osobe právoplatne uložená pokuta za porušenie zákazu nelegálneho zamestnávania.

Predmetné potvrdenie, resp. Informácia, je nevyhnutné za účelom poskytnutia dotácií z výdavkov štátneho rozpočtu, pomoci a podpory z fondov Európskej únie, resp. účasti na verejnom obstarávaní.

V súlade s ust. § 3 ods. 3 zákona o nelegálnej práci sa opakované porušenie zákazu nelegálneho zamestnávania tiež považuje za osobitne závažné porušenie tohto zákona na účely zrušenia živnostenského oprávnenia. Za týmto účelom IP na účely zrušenia živnostenského oprávnenia mal právo oznámiť príslušnému živnostenskému úradu opakované porušenie zákazu nelegálneho zamestnávania.

Z hľadiska trestnoprávných sankcií možno poukázať na ust. § 251a ods. 1 Trestného zákona, ktorý stanovuje, že kto neoprávnene zamestná osobu, ktorá sa na území SR zdržiava v rozpore so všeobecne záväzným právnym predpisom, hoci bol za obdobný čin v predchádzajúcich dvadsiatich štyroch mesiacoch postihnutý, potrestá sa odňatím slobody až na dva roky.

Odňatím slobody na šesť mesiacov až tri roky sa páchatel' potrestá, ak neoprávnene zamestná osobu, ktorá sa na území SR zdržiava v rozpore so všeobecne záväzným právnym predpisom, bez ohľadu na predchádzajúci postih za obdobný čin: na chránenej osobe, závažnejším spôsobom konania, za osobitne vykorisťujúcich pracovných podmienok vrátane pracovných podmienok vyplývajúcich z diskriminácie, keď existuje nápadný nepomer v porovnaní s pracovnými podmienkami oprávnene zamestnaných osôb, ktorý má vplyv na zdravie a bezpečnosť a je v rozpore s ľudskou dôstojnosťou, alebo na osobe, ktorá je obeťou obchodovania s ľuďmi.

17. Aké 1) výzvy a 2) osvedčené postupy možno vo vašej krajine identifikovať v oblasti sankcionovania zamestnávateľov za nelegálne zamestnávanie štátnych príslušníkov tretích krajín od roku 2017?

Stručne opíšte situáciu od roku 2017 a uveďte zdroj alebo kto identifikoval výzvy a osvedčené postupy.

- 1) Z hľadiska výziev⁴¹ týkajúcich sa ukladania sankcií za porušenie zákazu nelegálneho zamestnávania štátnych príslušníkov tretích krajín možno poukázať na komplikácie spojené s ukladáním a najmä vymáhaním sankcií vo vzťahu k subjektom usadeným mimo územia SR. Týka sa to napríklad prípadov nelegálneho zamestnávania vysielaných zamestnancov z iných členských štátov EÚ, ktoré nie je možné riešiť v zmysle existujúcej národnej⁴² a európskej legislatívy.
- 2) Z hľadiska dobrej praxe⁴³ možno poukázať na efektívny a komplexný systém sankcií za porušenie zákazu nelegálneho zamestnávania v Slovenskej republike. Za príklad dobrej praxe možno nepochybne považovať vedenie centrálného verejne prístupného zoznamu fyzických osôb a právnických osôb, ktoré v predchádzajúcich piatich rokoch porušili zákaz nelegálneho zamestnávania. Tento zoznam poskytuje ucelený zoznam nelegálnych zamestnávateľov nielen verejnosti, ale aj relevantným štátnym inštitúciám, ktoré tento údaj využívajú ako predpoklad na poskytovanie rôznych plnení zo štátneho rozpočtu, európskych zdrojov, prístup k verejnému obstarávaniu a podobne.

⁴¹ Zdroj: Rozhovor s JUDr. Luciou Sabovou Dankovou, riaditeľkou odboru pracovnoprávných vzťahov, Národný inšpektorát práce, Košice, 2. 11. 2023.

⁴² Zákon č. 351/2015 Z. z. o cezhraničnej spolupráci pri vysielaní zamestnancov na výkon prác pri poskytovaní služieb a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

⁴³ Rozhovor s JUDr. Luciou Sabovou Dankovou, riaditeľkou odboru pracovnoprávných vzťahov, Národný inšpektorát práce, Košice, 2. 11. 2023.

KAPITOLA 5: DOPAD NA ŠTÁNYCH PRÍSLUŠNÍKOV TRETÍCH KRAJÍN

18. Ak sa zistí situácia nelegálneho zamestnávania, podrobne opíšte následok (regularizácia, zaistenie, návrat, iné), ktorý sa vzťahuje na tieto kategórie zamestnancov:

- a) štátnych príslušníkov tretích krajín s povolením na pobyt a povolením na zamestnanie
- b) štátnych príslušníkov tretích krajín s povolením na pobyt, ale bez povolenia na zamestnanie
- c) štátnych príslušníkov tretích krajín bez povolenia na pobyt a povolenia na zamestnanie.

Komentár k všetkým 3 opísaným situáciám: Všetky vyššie opísané prípady (okrem prípadu, ak sa pri kontrole štátny príslušník tretej krajiny preukáže platným povolením na pobyt za účelom zamestnania, resp. spĺňa jednu zo situácií na legálne zamestnávania uvedených nižšie v texte) sú v podmienkach Slovenskej republiky považované za porušenie zákazu nelegálneho zamestnávania.

Zánik oprávneného pobytu a práce:

Podľa § 59 ods. 3 Zákonníka práce – pracovný pomer cudzinca alebo osoby bez štátnej príslušnosti, ak k jeho skončeniu nedošlo už iným spôsobom, sa skončí dňom, ktorým sa má skončiť jeho pobyt na území SR podľa vykonateľného rozhodnutia o odňatí povolenia na pobyt, nadobudne právoplatnosť rozsudok ukladajúci tejto osobe trest vyhostenia z územia SR alebo uplynula doba, na ktorú bolo vydané povolenie na pobyt na území SR.

Podľa zákona o službách zamestnanosti môže zamestnávateľ zamestnávať len štátneho príslušníka tretej krajiny, ktorý je držiteľom modrej karty Európskej únie (ďalej len modrej karty), má udelený prechodný pobyt na účel zamestnania na základe potvrdenia o možnosti obsadenia voľného pracovného miesta, má udelené povolenie na zamestnanie a udelený prechodný pobyt na účel zamestnania, ak osobitný predpis neustanovuje inak, má udelené povolenie na zamestnanie a udelený prechodný pobyt na účel zlúčenia rodiny, má udelené povolenie na zamestnanie a udelený prechodný pobyt štátneho príslušníka tretej krajiny, ktorý má priznané postavenie osoby s dlhodobým pobytom v členskom štáte Európskej únie, ak osobitný predpis nestanovuje inak, alebo spĺňa podmienky podľa § 23a tohto zákona.

V prípade, ak štátnemu príslušníkovi tretej krajiny bolo zrušené povolenie na jeden z vyššie uvedených povolení na pobyt, resp. zanikne modrá karta, tento nemôže byť ďalej zamestnávaný. Podľa zákona o pobyte cudzincov, policajný útvar písomne alebo elektronicky informuje zamestnávateľa o zániku prechodného pobytu (na účel zamestnania, na účel zlúčenia rodiny, prechodného pobytu štátneho príslušníka tretej krajiny, ktorý má priznané postavenie osoby s dlhodobým pobytom v inom členskom štáte), resp. modrej karty do troch pracovných dní. O danej skutočnosti informuje policajný útvar v rovnakej lehote aj ÚPSVR (v prípade zániku modrej karty) a úrad práce (v prípade zániku jedného z uvedených prechodných pobytov).

V zmysle ustanovenia § 82 (2) písm. o) zákona o pobyte cudzincov môže policajný útvar administratívne vyhostiť štátneho príslušníka tretej krajiny, ak iným spôsobom závažne porušil alebo opakovane porušil všeobecne záväzné právne predpisy.

Ak je počas inšpekcie práce nelegálne zamestnaný štátny príslušník tretej krajiny, ktorý nemá povolenie na pobyt identifikovaný, musí byť táto skutočnosť dostatočne preukázaná, nakoľko na mieste výkonu kontroly vzniká len podozrenie, že osoba je nelegálne zamestnaná. Príslušný IP, úrad práce alebo ÚPSVR (pozn. úrad práce a Ústredie práce v zmysle svojich kompetencií do 31. decembra 2022) by mal v takomto prípade primárne ukončiť konanie vo vzťahu k tomu, či išlo o nelegálne zamestnávania, resp. skonštatovať, že zamestnanec vykonával nelegálnu prácu. Kontrolné orgány sú následne povinné oznámiť zistenie porušenia zákazu nelegálneho zamestnávania viacerým inštitúciám, medzi ktoré patrí aj cudzinecká polícia.

IP zašle príslušnému oddeleniu cudzineckej polície protokol, resp. úradný záznam so skonštatovaním skutočnosti, že došlo k výkonu závislej práce štátneho príslušníka tretej krajiny. Príslušné oddelenie cudzineckej polície začne následne v danej veci konať a spustí sa proces administratívneho vyhostenia.

Zadržanie a vyhostenie:

Policajti služby hraničnej a cudzineckej polície riešia štátneho príslušníka tretej krajiny vo vzťahu k jeho neoprávnenému pobytu. Vo vzťahu k nelegálnej práci je možné administratívne vyhostiť štátneho príslušníka tretej krajiny z dôvodu, ak iným spôsobom závažne porušil alebo opakovane porušil všeobecne záväzné právne predpisy.

Policajný útvar administratívne vyhostí⁴⁴ štátneho príslušníka tretej krajiny, ak má neoprávnený pobyt na území SR alebo ak iným spôsobom závažne porušil alebo opakovane porušil všeobecne záväzné právne predpisy. Ak má doklady potrebné na vycestovanie, je mu možné v konaní o administratívnom vyhostení uložiť lehotu na vycestovanie, a tak môže vycestovať v rámci dobrovoľného odchodu. To však neplatí v prípade, ak existuje zákonný dôvod na jeho zaistenie. Policajný útvar neurčí podľa zákona o pobyte cudzincov v rozhodnutí o administratívnom vyhostení lehotu na vycestovanie, ak možno predpokladať, že štátny príslušník tretej krajiny ujde alebo bude iným spôsobom mariť alebo sťažovať výkon rozhodnutia o administratívnom vyhostení, najmä ak nemožno zistiť jeho totožnosť, ak možno štátneho príslušníka tretej krajiny zaistiť alebo štátny príslušník tretej krajiny ohrozuje bezpečnosť štátu, verejný poriadok, verejné zdravie alebo práva a slobody iných.

Podľa zákona o pobyte cudzincov rozhodne policajný útvar o zákaze vstupu na územie SR alebo územie všetkých členských štátov, ak štátny príslušník tretej krajiny nevycestoval v lehote určenej v rozhodnutí o administratívnom vyhostení. To však neplatí, ak mu bol zákaz vstupu uložený už v rozhodnutí o administratívnom vyhostení. Ak policajný útvar v rozhodnutí o administratívnom vyhostení neurčí podľa zákona lehotu na vycestovanie, zákaz vstupu sa vždy uloží.

Ak má štátny príslušník neoprávnený pobyt na území SR alebo ak iným spôsobom závažne porušil alebo opakovane porušil všeobecne záväzné právne predpisy, môže policajný útvar v rozhodnutí o administratívnom vyhostení v takýchto prípadoch uložiť aj zákaz vstupu na jeden až päť rokov (v prípade neoprávneného pobytu) a na jeden až tri roky (v prípade závažného alebo opakovaného porušenia všeobecných záväzných predpisov).

To znamená, že ak sa preukáže, že je štátny príslušník tretej krajiny na území SR neoprávnene a zároveň sa preukáže, že nelegálne pracoval, a teda závažne alebo opakovane porušil všeobecne záväzné predpisy, je mu možné uložiť podľa § 82 ods. 3 zákona o pobyte cudzincov zákaz vstupu na jeden až päť rokov.

Policajný útvar pri ukladaní doby zákazu vstupu podľa § 82 ods. 4 zákona o pobyte cudzincov osobitne zohľadňuje skutočnosť, či bol už štátny príslušník tretej krajiny vyhostený, alebo či vstúpil na územie SR počas trvania zákazu vstupu.

To isté platí, ak sa na území SR počas výkonu spoločnej súčinnostnej kontroly identifikuje nelegálne zamestnaný štátny príslušník tretej krajiny, ktorý sa na území SR zdržiava neoprávnene. V takomto prípade rieši inšpektorát práce porušenie právnych predpisov protiprávnym konaním zamestnávateľa za nelegálne zamestnávanie a štátneho príslušníka tretej krajiny môže procesne sankcionovať za porušenie zákazu nelegálnej práce. Štátny príslušník tretej krajiny môže byť následne vyhostený podľa § 82 ods. 2 písm. o) zákona o pobyte cudzincov.

Finančné sankcie:

Výkon nelegálnej práce sa v SR považuje za priestupok. Sankciou za tento priestupok je pokuta do výšky 331 EUR. Ak sa štátny príslušník tretej krajiny s udeleným pobytom v inom členskom štáte EÚ dopustí tohto priestupku opakovane, alebo sa v minulosti dopustil už iného porušenia všeobecne záväzných právnych predpisov SR, môže byť za výkon nelegálnej práce aj administratívne vyhostený a môže mu byť tiež uložený zákaz vstupu do SR na 1 až 3 roky. Sankcia za priestupok nelegálnej práce nie je obligatórne ukladaná na rozdiel od sankcie za nelegálne zamestnávanie, a preto IP tento inštitút nevyužíva.

Za neoprávnený pobyt na území SR hrozí štátnemu príslušníkovi tretej krajiny podľa zákona o pobyte cudzincov pokuta do výšky 1 600 EUR.

Ak má štátny príslušník tretej krajiny udelený pobyt v inom členskom štáte a v SR sa dopustí nelegálnej práce, policajný útvar tiež kontaktuje orgány členského štátu, kde má udelený pobyt a oznámi im, že osoba bude administratívne vyhostená z územia SR. Následne sa zvažujú špecifiká každého prípadu. Osoba je vyhostená z územia SR na územie členského štátu, v ktorom má pobyt, ak osobu tento štát prijme späť.

Iné:

V relevantnej slovenskej legislatíve nie je obsiahnutá možnosť udeliť povolenie na pobyt za účelom zamestnania nelegálne zamestnanému štátnemu príslušníkovi tretej krajiny. Nelegálne zamestnávanie a nelegálna práca nemôžu byť tolerované.

Obete obchodovania s ľuďmi:

Štátny príslušník tretej krajiny identifikovaný ako obeť obchodovania s ľuďmi, ktorý má najmenej 18 rokov, sa v rámci procesu núteného návratu môže rozhodnúť, či chce vstúpiť do konania o udelenie tolerovaného

⁴⁴ Zdroj: ÚHCP P PZ.

pobytu pre obchodované osoby. Štátny príslušník tretej krajiny je informovaný o možnostiach a podmienkach udelenia tolerovaného pobytu z tohto dôvodu a o právach a povinnostiach, ktoré z neho vyplývajú. Zároveň je informovaný aj o možnosti vstupu do Programu podpory a ochrany obetí obchodovania s ľuďmi. Štátnemu príslušníkovi tretej krajiny, ktorý je obeťou obchodovania s ľuďmi a má najmenej 18 rokov, vyplýva tolerovaný pobyt po dobu najviac 90 dní, počas ktorých sa rozhodne, či bude spolupracovať s orgánmi činnými v trestnom konaní pri objasňovaní trestného činu súvisiaceho s obchodovaním s ľuďmi. Túto lehotu možno na žiadosť osoby poverenej MV SR predĺžiť o 30 dní. Udelenie tolerovaného pobytu počas tejto lehoty na premyslenie nie je podmienené spoluprácou s políciou. Ďalšie udelenie/predĺženie tolerovaného pobytu je podmienené rozhodnutím štátneho príslušníka tretej krajiny, že bude spolupracovať s orgánmi činnými v trestnom konaní. Podľa zákona o pobyte cudzincov policajný útvar udelí tolerovaný pobyt štátnemu príslušníkovi tretej krajiny, ktorý je obeťou obchodovania s ľuďmi, ak má najmenej 18 rokov, najmenej na 180 dní, a to aj opakovane, ak prítomnosť štátneho príslušníka tretej krajiny na území SR je nevyhnutná na účely trestného konania. Policajný útvar však neudelí tolerovaný pobyt, ak sa preukáže, že žiadateľ neprerušil alebo obnovil z vlastnej vôle kontakty s osobami podozrivými zo spáchania trestného činu súvisiaceho s obchodovaním s ľuďmi.

Policajný útvar rozhodne o žiadosti o udelenie tolerovaného pobytu alebo o žiadosti o predĺženie tolerovaného pobytu do 15 dní od podania žiadosti policajnému útvaru. Po splnení zákonom stanovených podmienok umožňuje legislatíva SR štátnym príslušníkom tretích krajín, ktorí sú obeťami obchodovania s ľuďmi a majú udelený tolerovaný pobyt, požiadať aj o prechodný alebo trvalý pobyt na území SR.⁴⁵

19a. Aké účinné postupy umožňujú nelegálne zamestnaným štátnym príslušníkom tretích krajín podávať podnety/sťažnosti na svojho zamestnávateľa?

Pod efektívnymi postupmi sa rozumejú tie, ktoré sa používajú v praxi a ktorým pracujúci migranti dôverujú.

Legislatíva SR umožňuje nelegálne zamestnanému štátnemu príslušníkovi tretej krajiny podať návrh proti zamestnávateľovi a uplatniť si svoje nároky, a to aj v prípade, ak bol už administratívne vyhostený a vrátil sa alebo bol vrátený do krajiny pôvodu.

Kontrolný orgán pri výkone kontroly nelegálnej práce a nelegálneho zamestnávania je v zmysle ustanovení⁴⁶ zákona o nelegálnej práci povinný informovať štátneho príslušníka tretej krajiny, ktorý bol nelegálne zamestnaný a nemal povolenie na pobyt/na zamestnanie, o jeho práve podať podnet na inšpekciu práce, ak mu dohodnutá mzda nebola vyplatená, o jeho práve uplatniť si nárok na dohodnutú dlžnú mzdu a o jeho práve na doručenie dlžnej mzdy do krajiny, do ktorej sa vráti alebo bude administratívne vyhostený na náklady právnickej osoby alebo fyzickej osoby, ktorej bola právoplatne uložená pokuta za porušenie zákazu nelegálneho zamestnávania.

Štátny príslušník tretej krajiny môže svoje práva voči zamestnávateľovi vymáhať prostredníctvom všeobecných súdov, podľa všeobecných ustanovení civilného práva, týkajúcich sa práva na súdnu a inú právnu ochranu. Môže tak učiniť sám alebo aj prostredníctvom právnickej osoby⁴⁷, ktorej cieľom činnosti alebo predmetom činnosti je ochrana práv a záujmov štátnych príslušníkov tretích krajín. Táto právnická osoba môže v občianskom súdnom konaní vo veci ochrany jeho práv zastupovať štátneho príslušníka tretej krajiny na základe udeleného plnomocenstva. Túto agendu vykonávajú v SR väčšinou mimovládne organizácie.

19b. Existujú rôzne postupy podávania sťažností na zamestnávateľov, ak sa nelegálne zamestnaní štátni príslušníci tretích krajín zdržiavajú vo vašej krajine neoprávnene?

Pozri článok 13 smernice 2009/52/ES.

Nie. V oboch prípadoch môže štátny príslušník tretej krajiny využiť procesy uvedené v odpovedi na otázku 19a.

⁴⁵ Zdroj: ÚHCP P PZ.

⁴⁶ Ust. § 7c ods. 1 zákona o nelegálnej práci.

⁴⁷ Založená alebo zriadená podľa osobitného predpisu: zákon č. 83/1990 Z. z. o združovaní občanov v znení neskorších predpisov, zákon č. 147/1997 Z. z. o neinvestičných fondoch a o doplnení zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 207/1996 Z. z. v znení neskorších predpisov. Zákon č. 213/1997 Z. z. o neziskových organizáciách poskytujúcich všeobecne prospešné služby v znení neskorších predpisov a zákon č. 34/2002 Z. z. o nadáciách a o zmene Občianskeho zákonníka v znení neskorších predpisov.

20. V ktorých prípadoch sa môže tretia strana (napríklad odborová organizácia alebo združenie) zapojiť v mene alebo na podporu nelegálne zamestnávaných štátnych príslušníkov tretích krajín do správneho alebo občianskeho konania proti zamestnávateľovi?

Existujú rozdiely medzi angažovaním sa v mene štátnych príslušníkov tretích krajín s oprávneným a neoprávneným pobytom?

Vid' odpoveď pri otázke 19a.

21. Existujú vo vašej krajine mechanizmy odmeňovania štátneho príslušníka tretej krajiny po období nelegálneho zamestnávania (napríklad mechanizmy na vrátenie platby za prácu nadčas) a aké sú podmienky odmeňovania? Existujú rôzne mechanizmy pre štátnych príslušníkov tretích krajín s oprávneným a neoprávneným pobytom?

Procesy pre odmeňovanie štátnych príslušníkov tretích krajín s legálnym aj nelegálnym pobytom sú rovnaké, vid' odpoveď k otázke 19a.

Zákon o nelegálnej práci v § 7a upravuje výslovne povinnosť zamestnávateľa (právnickej alebo fyzickej osoby), ktorému bola uložená pokuta za porušenie zákazu nelegálneho zamestnávania štátneho príslušníka tretej krajiny bez povolenia na pobyt, uhradiť dodatočné platby – konkrétne dohodnutú dlžnú mzdu osobe, ktorú nelegálne zamestnávala, náklady súvisiace s dorúčením dlžnej mzdy do krajiny, do ktorej sa nelegálne zamestnaná fyzická osoba vrátila alebo bola administratívne vyhostená a dane a príspevky na sociálne a zdravotné zabezpečenie.

Ak právnická osoba alebo fyzická osoba, ktorej bola právoplatne uložená pokuta za porušenie zákazu nelegálneho zamestnávania štátneho príslušníka tretej krajiny bez povolenia na pobyt, alebo nelegálne zamestnaná fyzická osoba nepreukáže inak, dohodnutou dlžnou mzdou je mesačná minimálna mzda podľa osobitného predpisu alebo mzda dohodnutá v kolektívnej zmluve pre porovnateľného zamestnanca, ak kolektívna zmluva upravuje mzdu priaznivejšie, ako je výška mesačnej minimálnej mzdy.

Ak právnická osoba alebo fyzická osoba, ktorej bola právoplatne uložená pokuta za porušenie zákazu nelegálneho zamestnávania štátneho príslušníka tretej krajiny bez povolenia na pobyt, alebo nelegálne zamestnaná fyzická osoba nepreukáže inak, pri stanovovaní dohodnutej dlžnej mzdy sa predpokladá, že pracovnoprávny vzťah trval tri mesiace.

Podľa § 7b zákona o nelegálnej práci môže prejsť zodpovednosť za zaplatenie dodatočných platieb aj na iné osoby – dodávateľov, ktorí sa podieľali na predmetnej dodávke tovaru, práce či služby.

Podľa § 7c zákona o nelegálnej práci je kontrolný orgán pri výkone kontroly nelegálnej práce a nelegálneho zamestnávania povinný informovať štátneho príslušníka tretej krajiny, ktorý bol nelegálne zamestnaný a nemal povolenie na pobyt, o jeho práve podať podnet, ak mu dohodnutá mzda nebola vyplatená, o jeho práve uplatniť si nárok na dohodnutú dlžnú mzdu a o jeho práve na doručenie dlžnej mzdy do krajiny, do ktorej sa vráti alebo bude administratívne vyhostený na náklady právnickej osoby alebo fyzickej osoby, ktorej bola právoplatne uložená pokuta za porušenie zákazu nelegálneho zamestnávania.

22. Ako dlho musí trvať predpokladaný pracovný pomer, aby zamestnávateľ musel vrátiť dlžnú odmenu a sumy rovnajúce sa daniam alebo odvodom na sociálne zabezpečenie?

Existuje tzv. prezumpcia trvania pracovnoprávneho vzťahu zakotvená v legislatíve Slovenskej republiky. Ak právnická osoba alebo fyzická osoba, ktorej bola právoplatne uložená pokuta za porušenie zákazu nelegálneho zamestnávania štátneho príslušníka tretej krajiny bez povolenia na pobyt alebo nelegálne zamestnaná fyzická osoba nepreukáže inak, pri stanovovaní dohodnutej dlžnej mzdy sa predpokladá, že pracovnoprávny vzťah trval tri mesiace.

Ďalšie podrobnosti vid' odpoveď k otázke 21.

23. Existujú mechanizmy na zabezpečenie toho, aby štátni príslušníci tretích krajín s neoprávneným pobytom mohli dostať akúkoľvek spätnú platbu odmeny v prípadoch, keď boli vrátení?

Legislatíva SR umožňuje nelegálne zamestnanému štátnemu príslušníkovi tretej krajiny podať návrh proti zamestnávateľovi a uplatniť si svoje nároky, a to aj v prípade, ak bol už administratívne vyhostený a vrátil sa alebo bol vrátený do krajiny pôvodu. Vid' odpoveď k otázke 21.

24. Poskytuje vaša krajina nelegálne zamestnaným štátnym príslušníkom tretích krajín informácie o ich právach? Sú tieto informácie preložené? Rozlišuje sa pri poskytovaní informácií medzi štátnymi príslušníkmi tretích krajín s oprávneným a neoprávneným pobytom?

Vid' odpoveď k otázke 21.

Štátni príslušníci tretích krajín v drvivej väčšine prípadov nevyužívajú⁴⁸ svoje právo podať podnet na inšpektorát práce, ak im dohodnutá mzda nebola vyplatená, právo uplatniť si nárok na dohodnutú dlžnú mzdu, ako aj právo na doručenie dlžnej mzdy do krajiny, do ktorej sa vrátili alebo budú administratívne vyhostení na náklady právnickej osoby alebo fyzickej osoby, ktorej bola právoplatne uložená pokuta za porušenie zákazu nelegálneho zamestnávania.

Príslušné orgány v Slovenskej republike tiež pristúpili k zverejneniu⁴⁹ a prekladu viacerých relevantných informácií týkajúcich sa problematiky nelegálneho zamestnávania s cieľom ozrejmiť význam dôležitých pojmov, ako aj zákonných ustanovení týkajúcich sa legálnej práce a legálneho zamestnávania, zároveň prihladiť na dôležitosť a význam dodržiavania pravidiel týkajúcich sa legálnej práce a legálneho zamestnávania, a to hlavne za účelom zabezpečenia zákonnosti a harmónie vo vzťahu medzi zamestnancom a zamestnávateľom v pracovnoprávnej oblasti.

KAPITOLA 4: ZÁVER

Kompetencia výkonu kontroly dodržiavania zákazu nelegálnej práce a nelegálneho zamestnávania je zverená kontrolným orgánom, ktorými sú inšpektoráty práce, Ústredie práce a úrady práce. Na základe novelizácie príslušných ustanovení kompetenčných zákonov bola s účinnosťou od 1. januára 2023 kompetencia výkonu kontrol dodržiavania zákazu nelegálnej práce a nelegálneho zamestnávania zverená výlučne inšpektorátom práce. Úrady práce a Ústredie práce boli oprávnené dokončiť všetky kontroly začaté pred zmenou zákonov.

Pojmové vymedzenie nelegálnej práce, nelegálneho zamestnávania, zákazu vykonávania nelegálnej práce a nelegálneho zamestnávania a výkonu kontroly obsahuje zákon č. 82/2005 Z. z. o nelegálnej práci a nelegálnom zamestnávaní a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov. Dôležité zmeny v oblasti vyhľadávania a zamedzovania nelegálnej práce a nelegálneho zamestnávania v roku 2020 predstavuje zmena zákona č. 82/2005 Z. z. účinná od 1. januára 2020. V tejto súvislosti došlo k rozšíreniu negatívneho vymedzenia pojmu nelegálneho zamestnávania.

Do roku 2019 pretrvával trend⁵⁰, ktorý sa začal v roku 2017 častými prípadmi nelegálneho zamestnávania štátnych príslušníkov tretích krajín subjektmi usadenými v zahraničí, ako aj tvorbou sofistikovaných schém zamestnávania štátnych príslušníkov tretích krajín, ktorí sú na ceste ku koncovému odberateľovi služby alebo práce na Slovensku, presúvaní reťazou viacerých subjektov. Rok 2017 predstavuje významný míľnik pri zamestnávaní štátnych príslušníkov tretích krajín. V tomto roku po prvýkrát výrazne vzrástol počet odhalených nelegálne zamestnávaných štátnych príslušníkov tretích krajín, pochádzajúcich najmä zo Srbska a z Ukrajiny. V tejto súvislosti sa často objavovali prípady, keď si zahraniční zamestnávateľia (najmä českí, poľskí, rumunskí a maďarskí) vrátane agentúr dočasného zamestnávania vo vzťahu k svojim zamestnancom s miestom výkonu práce na území Slovenskej republiky nesplnili registračnú povinnosť vo vzťahu k povinnému sociálnemu zabezpečeniu zamestnancov, prípadne z ich strany dochádzalo k nelegálnemu zamestnávaniu štátnych príslušníkov tretích krajín najmä vo forme nesplnenia podmienok na ich zamestnávanie v zmysle ustanovení zákona o službách zamestnanosti. Veľmi problematickou oblasťou obchádzania právnych prepisov sa ukázala oblasť tzv. zamestnania na výnimky prostredníctvom inštitútu „informačnej karty“, a to využitím výnimiek zahŕňajúcich vyslanie zamestnancov na výkon prác pri poskytovaní služieb a poskytovaní určitých typov služieb (opravárenské, montážne a inštalačné práce pri dodávke tovarov) zamestnávateľmi usadenými priamo v tretích krajinách.

Obdobie rokov 2019 – 2022 bolo obdobím bezprecedentnej celospoločenskej zmeny ovplyvnenej pandémie COVID-19. Táto pandémia mala celospoločenský dosah, spôsobila obmedzenie podnikateľskej aktivity v zasiahnutých sektoroch, a nepochybne sa podpísala pod činnosť príslušných kontrolných orgánov v danom období, a to najmä v počte uskutočnených výkonov kontroly dodržiavania zákazu nelegálneho zamestnávania, vrátane počtu zistení tohto protiprávneho konania. Počas obdobia, keď postupne dochádzalo k uvoľneniu opatrení, boli naplno rozbehnuté kontroly nelegálnej práce a nelegálneho zamestnávania. Taktiež sa osvedčili výkony kontrol, ktoré boli realizované počas sviatkov a víkendov, keď bola zvýšená úspešnosť zistených porušení zákazu nelegálneho zamestnávania.

Z hľadiska legislatívnych zmien možno za jeden z faktorov⁵¹ vplývajúcich na počet odhalených prípadov nelegálneho zamestnávania štátnych príslušníkov tretích krajín považovať aj tie súvisiace s legalizáciou

⁴⁸ Zdroj: NIP.

⁴⁹ Zdroj: <https://www.ip.gov.sk/prirucka-legalna-praca-legalne-zamestnavanie/> (citované 2. 11. 2023).

⁵⁰ Zdroj: Informatívne správy o vyhľadávaní a potieraní nelegálnej práce a nelegálneho zamestnávania za roky 2017 – 2022.

⁵¹ Zdroj: Informatívna správa o vyhľadávaní a potieraní nelegálnej práce a nelegálneho zamestnávania za rok 2020.

pobytu tejto skupiny osôb počas krízovej situácie spôsobenej ochorením COVID-19. Týka sa to napríklad prípadov predĺžovania platnosti prechodného pobytu, trvalého pobytu alebo tolerovaného pobytu, ktorý by inak uplynul počas mimoriadnej situácie, núdzového stavu alebo výnimočného stavu vyhláseného v súvislosti s ochorením COVID-19, oprávnenia štátneho príslušníka, ktorý legálne vstúpil na územie Slovenskej republiky a nemá udelený pobyt podľa zákona zdržiavať sa na území Slovenskej republiky až do uplynutia jedného mesiaca od odvolania krízovej situácie a predĺženia lehôt súvisiacich s pominutím účelu, na ktorý bol štátnemu príslušníkovi tretej krajiny udelený prechodný pobyt.

Nemožno opomenúť ani pokračujúci vplyv novely zákona č. 82/2005 Z. z. účinnej od 1. januára 2018, ktorou došlo k zmierneniu skutkovej podstaty nelegálneho zamestnávania spočívajúceho v oneskorenom prihlásení zamestnancov do registra poistencov a sporiteľov starobného dôchodkového sporenia Sociálnej poisťovne.

Zamestnávateľia sa snažia vyhnúť nelegálnemu zamestnávaniu a následnej vysokej pokute, pričom používajú osvedčené spôsoby, ktoré sa po rokoch používania jednotného postupu pri výkone kontroly nelegálnej práce a nelegálneho zamestnávania dozvedeli a nemajú problém ich použiť (klamlivé výpovede do zápisnice o podaní informácie, poučenie zamestnancov o spôsobe, ako sa vyhnúť z usvedčenia z nelegálnej práce – odchod z pracoviska).

Ako rizikové boli identifikované jednorazové práce alebo práce na skúšku na pár dní pri realizácii zákazky, ktorú vykonávali fyzické osoby s nižšou kvalifikáciou, často v regiónoch s vysokou mierou nezamestnanosti.

Závažné nedostatky boli zistené u zamestnávateľov, ktorí realizujú predmet svojej pracovnej činnosti prostredníctvom cudzích štátnych príslušníkov, s odôvodnením, že bez cudzincov nedokážu realizovať pracovné úlohy. Chýbajúcu pracovnú silu na slovenskom trhu takto nahrádzajú pracovnou silou zo Srbska, z Ukrajiny, Macedónska, Bosny a Hercegoviny, Čiernej Hory, Vietnamu, Rumunska, Kazachstanu, Poľska, Ruska, Gruzínska a Moldavska.

Pri komunikácii priamo na pracovisku cudzí štátni príslušníci uvádzajú, že zamestnávateľia ich ubezpečujú, že všetky potrebné doklady k pracovnej činnosti, ktorú vykonávajú, majú v súlade s platnou právnou legislatívou. Cudzí štátni príslušníci sú zamestnávateľmi uvedení do omylu a až pri kontrole dodržiavania zákazu nelegálnej práce a nelegálneho zamestnávania zistia, že na pracovisku pracujú v rozpore s platnou právnou legislatívou. Zistené nedostatky pri zamestnávaní cudzincov z krajín mimo Európskej únie zamestnávateľia často argumentujú príliš zdĺhavým a náročným administratívnym procesom. Pomerne novým spôsobom získania pracovnej sily sa javí postup zamestnávateľov, odhaľovaný inšpektormi práce v poslednom období, prostredníctvom ktorého využívajú závislú prácu štátnych príslušníkov tretích krajín, ktorí však disponujú povolením na pobyt na účel podnikania, prevažne v oblasti kontroly kvality. Odhaliť tieto sofistikované schémy sa darí veľmi zložito a inšpekcia práce trvá dlhšie časové obdobie.

Špecifickým prípadom sa od roku 2021 stala kontrola vykonávania závislej práce v inom ako pracovnoprávnom vzťahu, tzv. švarcsystém⁵². Tieto kontroly sa ukázali ako najzložitejšie a právne najobtiažnejšie. Veľkým prínosom sa ukázali kooperatívne kontroly v spolupráci s ostatnými zložkami štátnej správy, ktoré sa zaoberajú touto oblasťou. Tieto kontroly sa v rokoch 2021 – 2023 ukázali ako nevyhnutné z dôvodu príchodu štátnych občanov Ukrajiny, kde na ich území je vojnový stav a Slovenská republika ich prijala ako utečencov a po žiadosti im vydala potvrdenie o dočasnom útočisku. Vykonané súčinnostné kontroly boli zamerané na prevenciu a zisťovanie, či nejde pri týchto štátnych občanoch tretích krajín o vykorisťovanie a nerovnaké pracovné podmienky ako pri občanoch našej krajiny.

Vo všeobecnosti je možné skonštatovať, že nelegálne zamestnávanie štátnych príslušníkov tretích krajín na území Slovenskej republiky prešlo počnúc rokom 2017 búrlivým vývojom, keď sa z najčastejšie zisťovaného nedostatku pri konštatovaní nelegálneho zamestnávania vo všeobecnosti vplyvom legislatívnych zmien a najmä vývojom v krízových situáciách stala okrajová oblasť s dramatickým prepacom v počte odhalených nelegálne zamestnávaných štátnych príslušníkov tretích krajín. Novým javom sa postupným vývojom od roku 2022 v nelegálnom zamestnávaní štátnych príslušníkov tretích krajín stalo ich zamestnávanie prostredníctvom obchodnoprávných alebo občianskoprávných zmlúv o poskytovaní služieb prostredníctvom inštitútu povolenia na pobyt za účelom podnikania a nahradzujúcich pracovnoprávny vzťah. Týmto konaním obchádzajúcim právnou úpravu legálneho zamestnávania sa orgány kontroly intenzívne zaoberajú.

⁵² Zdroj: NIP.

BIBLIOGRAFIA

Dokumenty/Iné zdroje

Akčný plán migračnej politiky v podmienkach Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky.

Informatívna správa o vyhľadávaní a potieraní nelegálnej práce a nelegálneho zamestnávania za rok 2017.

Informatívna správa o vyhľadávaní a potieraní nelegálnej práce a nelegálneho zamestnávania za rok 2018.

Informatívna správa o vyhľadávaní a potieraní nelegálnej práce a nelegálneho zamestnávania za rok 2019.

Informatívna správa o vyhľadávaní a potieraní nelegálnej práce a nelegálneho zamestnávania za rok 2020.

Informatívna správa o vyhľadávaní a potieraní nelegálnej práce a nelegálneho zamestnávania za rok 2021.

Informatívna správa o vyhľadávaní a potieraní nelegálnej práce a nelegálneho zamestnávania za rok 2022.

Migračná politika Slovenskej republiky s výhľadom do roku 2020.

Migračná politika Slovenskej republiky s výhľadom do roku 2025.

Národný program boja proti obchodovaniu s ľuďmi na roky 2019 – 2023.

Národná stratégia zamestnanosti Slovenskej republiky do roku 2020.

Nelegálne zamestnávanie štátnych príslušníkov tretích krajín (2017).

Rozhovor s JUDr. Luciou Sabovou Dankovou, riaditeľkou odboru pracovnoprávných vzťahov, Národný inšpektorát práce, Košice, 2. november 2023.

Smernica Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2021/1883 z 20. októbra 2021 o podmienkach vstupu a pobytu štátnych príslušníkov tretích krajín na účely vysokokvalifikovaného zamestnania.

Smernica Rady 2009/50/ES.

Stratégia pracovnej mobility cudzincov v Slovenskej republike do roku 2020.

Uznesenia vlády Slovenskej republiky č. 144 z 28. februára 2022.

Uznesenie vlády Slovenskej republiky č. 496 z 8. septembra 2021 k Migračnej politike Slovenskej republiky s výhľadom do roku 2025.

Úrad hraničnej a cudzineckej polície Prezídia Policajného zboru, odbor cudzineckej polície, rozhovor.

Legislatíva

Zákon č. 5/2004 Z. z. o službách zamestnanosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 10/1996 Z. z. o kontrole v štátnej správe v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 34/2002 Z. z. o nadáciách a o zmene Občianskeho zákonníka v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 82/2005 Z. z. o nelegálnej práci a nelegálnom zamestnávaní a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 83/1990 Z. z. o združovaní občanov v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 125/2006 Z. z. o inšpekcii práce a o zmene a doplnení zákona č. 82/2005 Z. z. o nelegálnej práci a nelegálnom zamestnávaní a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 147/1997 Z. z. o neinvestičných fondoch a o doplnení zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 207/1996 Z. z. v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 213/1997 Z. z. o neziskových organizáciách poskytujúcich všeobecne prospešné služby v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 311/2001 Z. z. Zákonník práce v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 351/2015 Z. z. o cezhraničnej spolupráci pri vysielaní zamestnancov na výkon prác pri poskytovaní služieb a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Zákon č. 404/2011 Z. z. o pobyte cudzincov a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 480/2002 Z. z. o azyle a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 523/2004 Z. z. o rozpočtových pravidlách verejnej správy a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 528/2008 Z. z. o pomoci a podpore poskytovanej z fondov Európskeho spoločenstva v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 563/2009 Z. z. o správe daní (daňový poriadok) a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

Internet

www.crz.gov.sk

www.employment.gov.sk

www.ip.gov.sk

www.mic.iom.sk

www.mpsvr.sk

www.mynitra.sme.sk

www.noviny.sk

www.spravy.pravda.sk

www.tyzden.sk